Poštnina plačana v gotovini

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ● ŠT. 47 ● 19. NOVEMBRA 1954 ● LETO XIII ● CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

K razpravi o organizacijski ureditvi sindikatov

PREVEČ SE UKVARJAMO Z LASTNIM MEHANIZMOM

V četrtek, 18. t. m. je predsednik Republiškega sveta Zveze sindikatov za Slovenijo tovariš Janko Rudolf odgovoril na nekaj vprašanj o reorganizaciji sindikatov, ki mu jih je zastavil radijski sodelavec. Zaradi pomembnosti objavljamo odgovore v celoti.

Na XI. seji predsedstva Republiškega sveta Zveze sindikatov za Slovenijo so bile glavni predmet razprave teze o reorganizaciji sindikatov. Na tej seji so ugotovili, da so nekateri praktični predlogi o bodoči ureditvi sindikatov v nasprotju z načeli in njihovo vlogo v današnjih pogojih.

Nam lahko pojasnite, v koliko so teze Centralnega sveta ZSJ sprejemljive z ozirom na njihovo vsebino in namen?

Pri odgovoru na to vprašanje moram zlasti naglasiti naslednje: Predsedstvo je teze kot celota osvojilo, in sicer kot osnovo za razpravo o vseh vprašanjih vloge in organizacijske strukture sindikatov. Uvod, to je splošni del tez, je pravzaprav povzetek vseh osnovnih načel, o katerih je razpravljal plenum Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Zato je uvodni del tez solidna osnova ne le za razpravo, marveč tudi kot splošen napotek za delo sindikatov v naših današnjih pogojih.

Tu je na prvem mestu ugotovitev, da je značaj sindikatov pri nas odvisen od dejanskega položaja delovnih ljudi, to je, od obstoja delavskega in družbenega upravljanja v gospodarstvu ter javnih službah, ki so poleg drugih inštitucij nove ter zares revolucionarne oblike neposredne demokracije. Vse to pa začrtava sindikatom področje njihovega delovanja. To še zlasti zato, ker je Socialistična zveza delovnega ljudstva splošna in vodilna politična organizacija, katere politični program sindikati sprejemajo ter si tudi aktivno prizadevajo, da bi ga v življenju praktično uveljavili. Iz tega izhaja osnovna naloga naših sindikatov v sedanjih pogojih: nadaljnje razvijanje in krepitev delavskega in družbenega upravljanja, razvijanje novih socialističnih družbenih odnosov ter prizadevanje za napredek življenjske in kulturne ravni in izboljševanje delovnih pogojev delavskega razreda.

Ker se s postopnim ustanavljanjem komun krepi vloga osnovnih samoupravnih organov naše družbe, je v tezah tudi označena vloga teritorialnih sindikalnih organov kot zelo važna. Priporoča se čim večje usposabljanje teh organov, na katerih mora v bodočem razvoju naših sindikatov — poleg organizacij v podružnicah — sloneti glavno težišče dela. To se pravi: sindikati morajo svoje delovanje usmerjati tja, kjer se življenje neposredno odvija in kjer se bo največji del vseh problemov, tako gospodarjenja, kot odnosov med ljudmi v praksi reševal. Poleg tega je v tezah cela vrsta drugih stvari, ki niso nič posebno novega v delu naših sindikatov in ki samo ugotavljajo dejansko stanje. Zaradi tega je naše predsedstvo tudi razpravljalo na kratko o zgodovini vseh dosedanjih razprav o reorganizaciji sindikatov, ker se te vodijo že tri leta in ker je potrebno za sedanjo razpravo vsaj v najenostavnejših potezah imeti pred očmi dosedanja dognanja o teh vprašanjih.

V katerih postavkah se Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo ne strinja s tezami?

Iz doslej povedanega je že skoraj precej jasno, katere so tiste postavke v tezah, ki jih predsedstvo odklanja.

Vsekakor je predlog o ustanavljanju sekcij v sindikatih, ki ga zasledimo v tezah, eden izmed tistih, ki po našem mnenju ni sprejemljiv.

Naj na kratko pojasnim zakaj. Po mojem mnenju sta za to dva glavna razloga: Ustanavljanje sekcij bi povzročilo še večjo razdrobljenost. Na drugi strani pa bi postala naša organizacija še bolj komplicirana, kot je že. Najvažnejši razlog pri vsem tem pa je po mojem mišljenju ta, da s sekcijami ne krepimo tiste vloge, ki jo sindikati pri nas imajo, to je, da so močna opora delavskemu in družbenemu upravljanju, temveč jo nasprotno zelo občutno slabimo. Po mojem prepričanju ne more biti govora o tem, da se delavsko upravljanje na primer v tovarni mesnih konzerv razlikuje od delavskega upravljanja v tekstilnih tovarnah ali podobno. Nasprotno trdim, da so problemi upravljanja istovetni, ker gre za družbeni pomen in za gospodarjenje v družbeno ekonomskem smislu. Gledanje na probleme delavskega upravljanja s stališča tehnično komercialnih posebnosti, razlik v tehnološkem procesu proizvodnje, različnih pogojev dela, različnih proizvodov določene gospodarske organizacije, je po mojem mnenju zelo enostransko, šablonsko in tehnokratsko.

Lahko sicer govorimo o nekih posebnostih delavskega upravljanja v višje organiziranih podjetjih, kot so železnica, pošta, elektro sistem in podobno. To pa zategadelj, ker je v navedenih primerih način poslovanja, ustvarjanje dohodka in pa seveda tudi temu ustrezno zaslužka kolektiva, poseben. Zato bi morali po mojem mnenju v razpravi paziti na take stvari in od tu izhajati, kadar govorimo o posebnostih, ne pa govoriti o posebnostih posameznih podjetij, ne jih grupirati po sorodnosti dela, delovnih pogojih, tehnološkem procesu proizvodnje itd. Ker je v tezah predlagano ustanavljanje sekcij prav na tej tehnični osnovi, ta stvar za nas ni sprejemljiva.

V razpravi na naši seji smo ugotovili, da bi se tovrstno vsklajevanje in prilagajanje v sindikatih lahko izvršilo brez ustanavljanja sekcij, samo z ustreznim spajanjem ali razdruževanjem obstoječih strokovnih sindikatov. Če k temu dodam še to, da predlagajo sekcije pri krajevnih odborih, pri republiških odborih in pri centralnih odborih ter da so ta vodstva sekcij nekako odgovorna tem organom, prav tako pa tudi samostojna, da višji organi sekcij določajo naloge nižjim organom, da imajo svoja samostojna finančna sredstva, ni to prav nič drugega, kot zelo komplicirano ustvarjanje nečesa, kar bi lahko — če že o tem govorimo — storili veliko bolj enostavno z ustanovitvijo novih sindikatov. Res ni razumljivo, čemu torej po vsem tem sekcije.

Teze govore tudi o plenumih. Predvidevajo možnost, da bi plenume posameznih sindikalnih vodstev ukinili ter da bi namesto tega imeli morda le nekoliko razširjena predsedstva in sekretariate. Predsedstvo Republiškega sveta je bilo mnenja, da bi morali plenumi ostati, ker bi njihovo ukinjanje predstavljalo zoževanje demokratičnosti v naših organizacijah. Seveda imajo ti predlogi nek praktičen pomen, ker navsezadnje: čim manjši je nek organ, tem prožnejši je in tem praktičnejše dela. Toda to pomeni predvsem zmanjševati število odbornikov, ki imajo važna pooblastila. Na dlani je, da pri tem močno trpi demokratičnost in široka osnova, na kateri slonijo sklepi raznih sindikalnih organov.

Naslednja stvar, s katero se predsedstvo v predloženih tezah ni moglo strinjati, je tudi delitev dela med strokovnimi in krajevnimi organi sindikatov. To je pravzaprav že zelo staro sporno vprašanje, ki pa še doslej ni rešeno. V naši dosedanji praksi se je pokazalo, da je delitev dela, po kateri naj bi imeli strokovni sindikati tako imenovana »specifična« vprašanja (plačni sistem, higiensko tehnična zaščita, strokovna vzgoja itd.), teritorialni organi pa splošno vodstvo ter kulturno prosvetno vzgojne naloge, nikakor ne ustreza in je samo vzrok za najrazličnejša nesoglasja, spremljana z očitki nerazumevanja in podobnega med strokovnimi in teritorialnimi organi sindikatov. Sedaj bi pač že bil čas, da se te stvari dokončno odpravijo, ker bo v nasprotnem primeru to še nadalje povzročalo težave in bo sindikalnim organizacijam jemalo dragocene napore, ki bi jih bilo treba usmerjati v najpomembnejša vprašanja, življenjsko važna za naše članstvo. Če tega ne bomo storili, bi se še v bodoče — kot se je na žalost v preteklosti čestokrat — dogajalo, da bi se sindikalni organi vse preveč ukvarjali z delovanjem svojega lastnega mehanizma.

Kje pa naj bi bilo po vašem mnenju težišče dela sindikatov v bodoče?

Na vprašanje, kje naj bi bilo v bodoče težišče dela sindikatov, sem deloma že odgovoril uvodoma, ko sem omenjal osnovna načela, ki jih vsebuje uvod k praktičnemu delu tez o reorganizaciji sindikatov. Zato bi sedaj omenil le nekatere probleme, ki jih bo v bodoče potrebno predvsem reševati v naših delovnih kolektivih ter v komunah. Če imamo pred očmi naš bodoči razvoj v smeri krepitve komun, potem tu nedvomno stopa v ospredje odnos med podjetjem in komuno. Odnos posameznega kolektiva oziroma gospodarske organizacije do republike in federacije bo več ali manj določen s splošnimi zakonitimi predpisi ter ekonomskimi instrumenti. Medtem pa bo odnos gospodarske organizacije in komune veliko tesnejši, bolj vsestranski ter v večji meri odvisen od konkretnih pogojev tako gospodarske organizacije kot same komune. Prav v teh odnosih vidim delovanje instrumentov neposredne demokracije, ki se bo izražala v vsakodnevnem praktičnem vplivu proizvajalcev na komune in tudi obratno.

Po mojem mnenju bo komuna v večji meri oblika družbenega upravljanja na svojem področju, kot pa organ oblasti ali uprave. Zaradi tega bo treba prav razvijanju teh medsebojni od-

(Nadaljevanje na 2. strani)

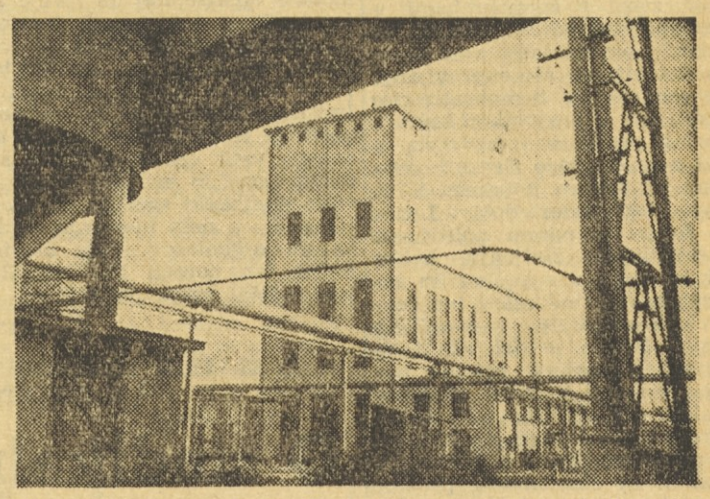

V nedeljo bo začela obratovati Tovarna glinice in aluminija v Kidričevem. Tovarna bo za sedaj proizvajala letno 45.000 ton glinice in 15.000 aluminija. Večina objektov je že zgrajenih in opremljenih za dvojno zmogljivost podjetja, to je za proizvodnjo 90.000 ton glinice in 30.00 ton aluminija letno. Denar, ki smo ga vložili v gradnjo, se je že začel bogato obrestovati. — Na ukaz tovariša Tita je za posebno požrtvovalno delo pri gradnji tovarne v Kidričevem bilo odlikovanih 22 članov kolektiva.

KAJ PRAVIJO V »SATURNUSU« O SEDANJEM IN BODOČEM PLAČNEM SISTEMU

Nagrajevanje po delu

bo mogoče samo z drugačno delitvijo dohodkov

Minuli teden sem povprašal v »Saturnusu«, tovarni kovinske embalaže v Ljubljani, kako je pri njih z nagrajevanjem po letošnjem plačnem sistemu in kakšen plačni sistem naj bi po njihovih izkušnjah uveljavili v bodočem gospodarskem letu. Predsednica delavskega sveta in direktor podjetja sta te stvari razložila takole:

Letošnji plačni sistem je slab predvsem zato, ker zmanjšuje možnosti oziroma sploh onemogoča nagrajevanje vsakega posameznika po njegovi prizadevnosti. Ker smo nagradili tiste, ki delajo po normah (v »Saturnusu« namreč niso ukinili norm, kot marsikje drugod), nam je zmanjkalo denarja za premije racionalizatorjem, za varčevanje z gorivom, ali pa s surovinami in podobno. Racionalizatorstvo in varčnejše ravnanje s surovinami sta namreč za nas v letošnjem letu veliko pomenila. Polno lastno ceno proizvodov smo na primer znižali za okoli 40 milijonov dinarjev s prihranki na materialu, gorivu, izpopolnjeno organizacijo dela itd. V podjetju smo izdelali do oktobra letos 131 ton proizvodov več, kot smo planirali. Naši strokovnjaki so namreč preuredili stroje, nekatere iz skupnega na samostojni pogon, druge pa povsem preuredili in proizvodnja je znatno porasla. Na nekem stroju smo na primer lani izdelali 5000 konservnih škatelj v osmih urah, sedaj, po preureditvi pa jih izdelamo tudi do 20.000. Člane kolektiva, ki so izpopolnili proizvodni proces nismo mogli primerno nagraditi iz enostavnega razloga, ker nam je zmanjkalo denarja.

Mislimo, da je sedanji plačni sistem krivičen predvsem v tem, ker ne loči, za koliko je dohodek narastel zavoljo večje produktivnosti, boljšega izkoriščanja strojev, skrbnejšega ravnanja s stroji, gorivom itd. Skratka sedanji plačni sistem in gospodarski predpisi o delitvi dohodka sploh, obravnavajo enako tistega, ki dobro gospodari, kakor tudi tistega, ki razmetuje s surovinami in si ne prizadeva povečati storilnosti dela.

Bodoči plačni sistem bi morali urediti tako, da bi lahko podjetje že pred obdavčitvijo dohodka izločilo tisti del sredstev, ki so nastala zaradi skrbnejšega gospodarjenja in večje storilnosti. Podjetju bi morali pustiti sredstva, ki si jih je pridobilo z znižanjem lastne cene, z zmanjšanjem proizvodnih stroškov, da jih vrne v proizvodnjo, to je, da nagradi tiste, ki so jih ustvarili. Predvsem bi moral plačni sistem upoštevati premiranje. V podjetju so dela, ki jih ne moremo normirati in tam so premije prav vzpodbudne za boljše delo, za skrbnejše ravnanje s surovinami, skratka za boljše gospodarjenje.

P. D.

Jesen se je naselila v deželo in z njo vred deževni, mrzli dnevi in majhne kolibe, kjer Ljubljančanom pečejo kostanj

Sklicano je XIX. plenarno zasedanje Centralnega sveta ZSJ

V začetku decembra t. l. bo v Beogradu XIX. plenarno zasedanje Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije. Kot predvidevajo, bodo na plenumu razpravljali o strokovni in splošni izobrazbi delavcev ter o družbeni prehrani. Plenum bo tudi določil točen datum naslednjega kongresa ZSJ, ki naj bi bil na spomladi.

ŠE O TEZAH

V zadnji številki »Delavske enotnosti« (št. 46) je v članku: »Bil bi korak nazaj« nastala neljuba tehnična napaka. V šestem stolpcu, takoj pod sliko, manjka del besedila. Zato prinašamo popravek oziroma izpuščeno besedilo. Celoten del do podnaslova: »Se predlogi RS sindikatov za Slovenijo« bi se moral glasiti:

V uvodu teh tez je bilo zapisano:

»V zvezi s spremembami v organizaciji organov oblasti in državni upravi, dalje z razširitvijo delavskega samoupravljanja v gospodarstvu, demokratizacijo upravljanja v prosveti in kulturi, socialni službi in zdravstvu, v zvezi z novo vlogo Zveze komunistov po šestem kongresu KPJ, z novo vlogo, katero dobiva Ljudska fronta v našem političnem in družbenem življenju, kakor tudi iz dosedanje prakse in izkušenj naših sindikatov ter ocene vloge sindikatov v današnjih pogojih, katero je dal VI. Kongres KPJ, narekuje potrebo ponovno v celoti proučiti konkretno aktivnost sindikatov v agitacijsko propagandnem in kulturnoprosvetnem delu, v reševanju socialnih in ekonomskih problemov delavcev in uslužbencev ter njihov odnos do organov delavskega samoupravljanja, do ostalih organov družbenega upravljanja in družbenih organizacij, s temi v zvezi pa je treba proučiti tudi organizacijsko ureditev in metode vodstva sindikalnih organizacij (sindikalnih organov in podružnic).«

Ekipe so opravile naročeno delo do 15. marca 1953. Centralnemu svetu smo poslali poročila vseh šestih ekip — ta so obsegala 90 strani, Republiški svet pa je še posebej vsa ta poročila proučil in sestavil svoje poročilo, ki je obsegalo 33 strani, podkrepljeno pa je bilo še z raznimi drugimi pregledi.

V predčasnem pismu je Centralni svet obljubil, da bodo republiški sveti in centralni odbori skupno na posebnem posvetovanju razpravljali o predlogih in stališčih, ki so jih pojasnili v svojih poročilih. Toda namesto konkretnih sklepov ali vsaj zaključnih predlogov za javno razpravo smo 26. oktobra 1953 spet dobili teze na 14 straneh, kjer je v spremnem pismu rečeno med drugim tudi tole:

»O teh tezah ni razpravljalo niti tajništvo niti predsedstvo Centralnega sveta, zato ne vsebuje stališča niti sekretariata niti predsedstva...« In dalje piše, da so teze poslane, »da se vidi, kakšne analize naj se izvrše na terenu in v posameznih forumih in kakšne podatke naj se vse zbere, da bi se na osnovi teh lahko izdelala stvarna analiza...« In piše: »Mislimo, da bi, ko bomo postavili teze in vse ostalo na tej osnovi, vsak centralni odbor sestavil poročilo za svoj sindikat, vsak republiški svet pa za svojo republiko o delu in stanju sindikalnih organizacij. Šele na temelju teh poročil bo Centralni svet izdelal svoje poročilo.«

S SEJE SINDIKALNE PODRUŽNICE LJUBLJANSKE KLAVNICE

PLAČILNA LISTA pa res ni tajnost

Odborniki sindikalne podružnice Mestne klavnice v Ljubljani so pred nedavnim posebej razpravljali o gospodarskih zadevah in tarifni politiki.

Povedali so, da sindikalna podružnica nima vpogleda v tarifno politiko, ker uslužbenci baje ne smejo pokazati plačilne liste sindikalnim odbornikom. Brez te pa seveda sindikalna organizacija ne more ugotavljati in spremljati zaslužkov kolektiva.

V klavnici delajo na akord, odborniki pa so sklenili, da bodo vplivali na delavce, naj izboljšajo kakovost izdelkov, ne da bi podražili proizvodnjo.

Z XI. SEJE PREDSEDSTVA REPUBLIŠKEGA SVETA SINDIKATOV SLOVENIJE

O sindikalnih kulturno umetniških društvih

Poleg organizacijskih vprašanj, ki so bila v razpravi na zadnji seji predsedstva RS, je bil znaten del razprave posvečen tudi prizadevanjem sindikatov pri izobraževanju delavcev. K uspehom, doseženim na prosvetnem področju, so v veliki meri pripomogla delavska kulturna društva »Svobode«. Sindikalne organizacije so mnogo pripomogle k njih učvrstitvi. Velika večina bivših SKUD-ov se je razvila v »Svobode«, ki so se široko razmahnile in postale prava kulturna žarišča na območjih, kjer delujejo. Tu in tam pa še obstajajo sindikalna kulturno-umetniška društva, ki več ali manj životarijo. Ta društva nimajo nikakršne tesnejše povezave s sindikalno organizacijo niti z Zvezo delavskih prosvetnih društev »Svobode«. Tako stanje ne more vzpodbudno vplivati na razmah prosvetne dejavnosti. Zato je bilo predsedstvo mnenja, da priporoča vsem SKUD-om, ki še obstajajo, da prilagode svojo dejavnost načelom »Svobod« in se povežejo v skupnost delavskih prosvetnih društev. Strokovna sindikalna vodstva in sindikalni sveti pa naj z vsemi silami podpro dejavnost »Svobod«, da s tem pripomorejo k vsestranskemu izobraževanju delavcev.

POKALO JE, DA ZLEPA NE TAKO

S strelskega tekmovanja sindikatov Ljubljane in okolice

Lojze ponavadi nima treme. To pot pa si po glasu spoznal, da je nekoliko vznemirjen. Megla se je že dvignila in sonce je prijetno posijalo. Bilo pa je vseeno hladno. Tudi polno strelišče delavcev, ki so čakali začetka tekem, ni vsakdanji dogodek. Ne glede na vse to je na kratko in jasno orisal pomen prireditve. Za njim pa je Mile v imenu Mestnega strelskega odbora govoril o krepitvi obrambnih sposobnosti naših delovnih ljudi.

»Ura je devet. Vsi sodniki in tekmovalci na svoja mesta! Pripravljeni! Pozor!« je odmeval glas napovedovalca v strelski lopi. Na povelje: »Pali!« je zagrmelo kot v pravcati bitki. Sprva močno, nato že bolj raztrgano, proti koncu pa so padali le še posamezni streli. Sodniki so skrbno merili čas, beležili zadetke in že so prvi tekmovalci odstopali mesta drugim. Vrvež za ograjo, kjer je bilo ves dan polno gledalcev, dim in smrad po smodniku, navodila organizatorjev, menjanje moštev, vse to je dajalo videz, kot da nihče ne ve, »kdo pije in kdo plača«. A temu ni bilo tako. Vse je potekalo v redu. Vsakih deset minut je nastopilo po 11 novih moštev. Organizatorjem — mladim fantom gre za potek tekmovanja res vse priznanje.

Ste že kdaj streljali? V takem vzdušju, kakršno je bilo ob tej priložnosti najbrž še ne. Nadvse zanimivo je. Sprva je človek radoveden. Ko pride na vrsto, se vznemiri in si želi, da bi čimbolje uspel. Na dana povelja z vso previdnostjo meri na oddaljene kocke. Rahel pritisk na petelina — pok! Če ni uspel, sledi ponovna, še resnejša priprava na naslednji strel; če je zadel, mu pogum zraste kar za dvojno mero. Pridobljeno izkušnjo skuša točno ponoviti. Toda streljanje je pri kraju, in to, ko bi še in še streljal... Nato nazaj med tovariše. Beseda dá besedo, smeha ne manjka. »Kako bi se vpisale v strelsko družino?« vprašujejo tri tovarišice. Že je tu odbornik strelske organizacije, nekaj besed in naše strelstvo je pridobilo nove navdušene člane.

Francè, Tone in Lojze so prvič podrli kar štiri kocke. Tonetu je puška zatajila. Zato so streljanje ponovili, z upanjem na še boljši uspeh. Drugič pa je padla samo ena kocka. Francetu je bilo kar žal prvega uspeha in tega ni mogel prikriti. Lojze, že po naravi živahen, pa se ni dal odpraviti kar tako. Po južini je pripeljal s seboj vso družino. In streljal je še trikrat. Naj vidijo otroci in žena, kako se strelja. Takih zgodbic bi lahko naštel mnogo. Zgodile so se med delavci avtomobilske ceste, med delavci, ki so prišli z Grosuplja, iz Borovnice, z Vrhnike, iz Polhovega Gradca, Kamnika, od vsepovsod, do koder sega področje Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana. Takega tovarištva, take prešerne razigranosti in smeha, pa tudi resnosti in odločnosti mnogi izmed navzočih najbrž še niso doživeli. Bili smo v resnici velika družina. Kavčič Jože, znan odbornik naših športnih organizacij, je poln navdušenja vzkliknil: »Vidiš, tako si jaz predstavljam množičnost našega športa. Tako bi se moral šport razvijati pri nas!«

Bilo je res lepo. V nedeljo je nastopilo 1100 tekmovalcev. V ponedeljek in torek pa še najmanj 600. Red je bil vzoren in po mnenju Mestnega strelskega odbora boljši, kot na tekmah članov strelskih družin! Tehničnih podrobnosti ne bom navajal, razen ugotovitve, da so tekmovalci »prehitro« streljali. Povpreček za oddane strele posameznikov znaša namreč okoli 40 sekund, čeprav so imeli na razpolago minuto časa. V bodoče bodo najbrž tudi to slabost odpravili. Bil je pač začetek...

Da ne pozabim! Mnogi so govorili o propagandi te prireditve. Dejali so, naj kar brez skrbi, v njihovem imenu, malo »udarim« po časopisih. Razen dopisnika »Ljudske pravice« (ki je prišel popoldne na telefonično povabilo), ni bilo v nedeljo na prireditvi nobenega poročevalca. Posebno so se hudovali nad »Poletom«. Viktor je kar glasno zabavljal čezenj in majal z glavo: »Natančno znajo opisati vse gole, kdo jih je zabil in beležijo do potankosti vse tekme, pretepe, športne in nešportne dogodke. Za prireditev, kjer je nastopilo nad 1600 delavcev, pa mu je zmanjkalo prostora in črk, predvsem pa — zanimanja.« V. Š.

NAŠIM BRALCEM

Cenjene bralce obveščamo, da bo naslednja številka našega lista izšla v povečanem obsegu, zato bo prva decembrska številka izšla 10. decembra.

Uredništvo in uprava DE

IZ CEZANJEVCEV

NOVE TOVARNE BI RADI VIDELI

Te dni so se sestali v Cezanjevcih člani sindikalne podružnice. Ker nekateri odborniki niso bili delavni, so jih zamenjali in izvolili nove.

Živahno so razpravljali o zimskem izobraževanju članstva ter o bodočih komunah. Sklenili so, da bodo poleg predavanj in študija priredili pozimi še kulturno prireditev, saj se veliko članov udejstvuje v kulturno umetniških društvih. Zavezali so se še, da bodo izboljšali disciplino in pridobili nove člane sindikata. Člani bi radi videli nekaj novo zgrajenih tovarn pri nas, zato so odbornikom naročili, naj prirede ekskurzijo v kakšno tako tovarno.

GOZDNI DELAVCI SAVINJSKE DOLINE PIŠEJO

UPRAVIČENA NEJEVOLJA

Gozdni delavci v Zgornji Savinjski dolini so zadnje čase upravičeno nejevoljni. Delo gozdnega delavca je res naporno, zato potrebuje krepko hrano. Prav s preskrbo pa je nekaj narobe. Zadnje čase ne morejo kupiti masti, saj so jo prejšnji mesec le dvakrat dobili po pol kilograma na družino. Seveda si morajo potem kupiti mast pri kmetu, če jim jo proda. Ta pa računa tudi po 500 dinarjev za kilogram. Koruzne moke pa sploh ni dobiti.

O vseh teh stvareh so se že večkrat pogovarjali odborniki sindikalnih podružnic ter upravni odbori in delavski sveti podjetij. Nekateri so bili za to, da bi šli na Hrvatsko kupovat koruzo, mast ali svinje in na ta način preskrbeli delavce. Nekateri so to že storili. Sindikalni odborniki pa tega ne odobravajo, ker pravijo, da je to kršenje uredbe o trgovini.

Ob koncu naj povem še to, da delavci večkrat govore o tem, zakaj ne pride med nje izvoljeni poslanec in njihov zastopnik v Ljudski skupščini, da bi mu povedali, kakšne težave imajo in da bi jim pomagal. V vseh teh zadevah, ki teže gozdne delavce Zgornje Savinjske doline, so se že obrnili na odgovorne forume.

Franc Flere

PREVEČ SE UKVARJAMO z lastnim mehanizmom

(Nadaljevanje s 1. strani)

nosov v komuni posvečati največ pozornosti ter jih negovati in krepiti v smislu socialistične demokracije, oziroma socialističnih družbenih odnosov. Razvijanje in utrjevanje socialističnih načel in socialističnih družbenih odnosov v posameznih delovnih kolektivih mora biti torišče, kjer bomo najuspešneje krepili socialistične sile v naši družbeni skupnosti. Poleg ostalih stvari bo zelo važno, kako bomo znali v naših delovnih kolektivih praktično uveljaviti socialistična načela medsebojnega sožitja med ljudmi. Da ne bi zapadali v kakršen koli idealizem, si moramo biti od vsega začetka na jasnem, da je sistem nagrajevanja, bolje rečeno način, kako delimo zaslužek v kolektivu, tisti predpogoj, brez katerega ne bomo mogli uspešno razvijati socialističnih odnosov, ne da bi se pri tem izpostavljali nevarnosti, da bi le-ti tu in tam postali fraza. V praksi uveljaviti načelo nagrajevanja po storjenem delu ni samo potreba, zaradi tega, ker je pač to načelo socialistično, temveč tudi zato, ker nam le-to lahko zagotavlja naš gospodarski razvoj, boljše gospodarjenje in tudi resnično ustvarjanje pravih socialističnih odnosov.

Za taka načela pa se seveda ne moremo zavzemati samo v okviru enega delovnega kolektiva, pač pa tudi v komunah, v skupnosti komun itd. Da si bomo na jasnem: V podjetjih imamo delavske svete, v okrajih zbore proizvajalcev, dalje imamo skupščine socialnega zavarovanja, organe družbenega upravljanja v zdravstvu, ustanavljamo jih v prosveti itd. To se pravi, proizvajalci, zavarovanci ter skratka delovni ljudje imamo celo vrsto institucij, kjer na najbolj demokratičen način uveljavljamo naše pravice odločanja, to se pravi, kjer se neposredna demokracija odvija v praktičnem življenju. Sindikat torej nima neke komandne vloge. Zato pa je vloga sindikatov zelo važna v tem smislu, da krepi vsa pozitivna prizadevanja delavskega razreda v razvijanju delavskega in družbenega upravljanja. Le na ta način lahko postane sindikat množična kontrola v rokah delavskega razreda. Na ta način se lahko bori proti vsem nesocialističnim pojavom, pa najsi bodo v podjetju ali v komuni. Nesocialistično pa je prav tako slabo gospodarjenje z ljudskim premoženjem, razsipanje, špekulacija, izkoriščanje posebnega položaja podjetja ali gospodarske panoge ali komune, kot če to delajo posamezniki, ki se na ta način okoriščajo na račun skupnosti. Neupravičeno navijanje cen v proizvodnji ali trgovini, goljufanje potrošnikov, je prav tako nesocialistično, kakor nečloveški odnos do posameznikov v kolektivih. Sindikalna organizacija pa bi morala bdeti nad vsemi temi stvarmi in aktivno posegati povsod tam in toliko časa, dokler se bodo take stvari dogajale. Zaščita posameznih članov je potemtakem v največji meri možna samo na terenu. S tega stališča gledano je treba okrepiti naše osnovne organizacije v kolektivih in v komunah. Vsa prizadevanja višjih sindikalnih organov pa bi morala biti usmerjena prav na to.

V zvezi s tem še zadnje vprašanje: Kakšna naj bi bila bodoča organizacijska ureditev sindikatov, da bo v skladu z našim socialističnim razvojem?

Glede same bodoče organizacijske ureditve bi po vsem tem ne imel kakšnih posebnih predlogov. Omenil bi le eno in to je vprašanje okrajnih in krajevnih sindikalnih svetov. Že doslej smo imeli pri nas nekaj primerov, kjer je bil okrajni sindikalni svet vodstveni organ sindikatov za ves okraj. Na področju mesta, kjer je imel ta svoj sedež, pa je bil kljub temu še poseben krajevni sindikalni svet. To se ni pokazalo kot slabo. Z druge strani pa smo vzporedno z združevanjem organizacij Socialistične zveze, okrajev in okolic združevali tudi naše sindikalne organizacije, kar se je izkazalo vsekakor za primerno. Seveda pa nastane nov problem z ustanavljanjem komun in njihovim združevanjem v večje skupnosti. Mnenja sem, da bi morali imeti svoj organ za celotno skupnost komun. To bodo večinoma precej večja območja, kot doslej. Nekatere skupnosti komun bodo obsegale po več dosedanjih okrajev. Zdi se mi, da bi tak sindikalni organ ne mogel istočasno opravljati funkcije krajevnega sindikalnega sveta v tistem kraju, kjer je njegov sedež. Mnenja sem, da bi kazalo ustanoviti v središčih, kjer bodo skupnosti komun, še poseben sindikalni svet, ki bo deloval na območju dotičnega mesta.

Končno še to: Kar se tiče organizacijskih vprašanj v sindikatih, bi moralo biti več prožnosti. Posameznim sindikalnim organizacijam bi morali dopustiti več možnosti, da bi lahko prilagodile organizacijske oblike svojim konkretnim potrebam, manj pa naj bi predpisovali toge organizacijske oblike, ki dostikrat zavirajo delo v naših sindikalnih organizacijah.

Z ZASEDANJA KRAJEVNEGA ODBORA OBRTNIH DELAVCEV V LJUBLJANI

Začeti je treba pri sebi

Na plenarnem zasedanju krajevnega odbora sindikata obrtnih delavcev v Ljubljani so razpravljali o organizacijskih zadevah ter o delu odbornikov predsedstva krajevnega odbora.

Že dalj časa so se nekateri odborniki izogibali sindikalnega dela. Sedaj so se pogovorili, kje so vzroki, da so nekateri odborniki neaktivni. Nekateri so delo namerno odklanjali, češ da delavcem nimajo kaj povedati in da se delavci ne dajo več »vleči za nos«. Seveda taki, ki ne spremljajo našega družbenega razvoja, delavcem ne vedo veliko povedati, niti jim pomagati.

Plenum je sklenil, da bodo morali vsi odborniki bolj prijeti za delo. Le na ta način bo tudi delo v sindikalnih podružnicah boljše. fm

OB ROBU DOGODKOV

KAJ SE DOGAJA V PERZIJI

SPET NA UZDI

Oreh je strt. Perzija se je spet vrnila v druščino »svobodnega« sveta. Tako z velikim zadoščenjem ugotavljajo na Zahodu, v Londonu in Washingtonu.

»Perzijski šah in predsednik vlade general Zahedi bosta morala pokazati svojo moč in modrost, da bi se zavarovala pred nevarnostjo ulice,« je zapisal neki angleški časopis. Dodal je še, da se politiki na Srednjem vzhodu, kadar »ostanejo v manjšini, zatekajo k drhali, ne boje pa se celo umorov«. Seveda je pisec mislil na opozicijo proti Zahedijevi vladi. Stvar pa se je tako zasukala, da predstavlja Zahedi manjšino in se zato s silo drži na oblasti. Tisto o »manjšini« in o »umorih« velja danes veliko bolj zanj, kot za njegove politične nasprotnike.

Zahedi je dal zapreti čez šest sto ljudi. Med njimi je 150 generalštabnih častnikov in članov šahove garde, precej policijskih šefov in tudi Siamak, ki je baje član CK Tudeha, ilegalne prosovjetske stranke. V Abadanu so zaprli čez 150 pristašev Tudeha in jih obtožili, da so pripravljali sabotaže, čeprav nimajo dokazov za to. Odpuščajo in zapirajo učitelje in profesorje. Zahedi je »očistil« ministrstva in druge ustanove. Organiziral je pravcati lov na komuniste in se je zlasti vrgel na pristaše Tudeha, čeprav sam prav malo upa, prav tako kot njegovi »meceni« v Londonu in Washingtonu, da je med zaprtimi in ustreljenimi zares kakšen komunist. Vsi so »vohuni, izdajalci in sovražniki domovine«. Vojno sodišče permanentno zaseda in pošilja Zahedijeve nasprotnike po najkrajši poti pred zid. General Ausim Asnudin pravi, da je sodba lahko samo dvojna: smrt ali oprostitev. Doslej niso oprostili še nikogar... In londonski časopis je lahko zapisal: »Zahedi je očistil javne ustanove tako, da se smatra to dovolj za obnovo skoraj izginule discipline...«

Te dni so ustrelili še Fatemija, Mosadekovega zunanjega ministra, velikega borca za neodvisnost Perzije.

Zakaj toliko krvi in preganjanj? Zavoljo petroleja in zavoljo drugih računov, ki jih imajo na Zahodu s Perzijo. Perzija namreč leži ob južnem robu Sovjetske zveze in prav ta je še manjkala, da bi bil sklenjen obroč od Turčije do Pakistana, s katerima imajo Združene države Amerike že sklenjene vojaške pogodbe. Zato je bilo treba vreči trmoglavega Mosadeka, pregnati Perzijcem skomine po neodvisnosti, kajti ta dežela bi »lahko postala plen Sovjetske zveze«, in »konsolidirati« deželo, da bi lahko odigrala svojo vlogo kot člen v obroču okrog Sovjetske zveze.

In še zavoljo petroleja. To pa je dolga povest.

Perzija je bila po proizvodnji nafte na četrtem, po zalogah v zemlji pa na tretjem mestu na svetu. Zato ni nič čudnega, če so vse velesile stegovale prste po njej in si je vsaka prizadevala, da bi bila v Perziji na oblasti taka vlada, ki bi njim dala čim več koncesij. Najobčutljivejša je stvar za Anglijo, ki je vedno smatrala Perzijo za izključno svoje področje.

Leta 1901 je dobil sir William Knox d'Arcy v najem 130 milijonov hektarjev perzijske zemlje za dobo 60 let s pravico, da lahko na tem ozemlju črpa nafto. Osem let pozneje so ustanovili Anglo-Iranian Oil Company, leta 1933 pa so pogodbo dopolnili in jo podaljšali vse do 1993. leta. Od tedaj je dobivala perzijska vlada po 4 šilinge za vsako prodano in izvoženo tono petroleja, poleg tega pa še petino vsakoletnega dobička družbe.

Po drugi svetovni vojni so se razmere tudi na Srednjem vzhodu spremenile. Azijo je zajel val osvobodilnih gibanj in tudi Perzijci niso bili več zadovoljni s tistim, kar so jim dajali Angleži za njihov petrolej. Zakona o novem sporazumu, ki ga je sklenil takratni ministrski predsednik Razmara, parlament ni potrdil. Zahtevali so nacionalizacijo petrolejskih vrelcev in rafinerije v Abadanu. Razmara pa je parlamentarnemu odboru za petrolej razlagal, na je zakon o nacionalizaciji protizakonit in tehnično neizvedljiv. Dne 7. marca 1951 je bil Razmara ubit, dan nato pa je parlamentarni odbor predlagal zakon o nacionalizaciji. Zmagale so nacionalistične struje in 28. aprila je prijel za krmilo države Mosadek, parlament pa je maja izglasoval zakon o nacionalizaciji premoženja anglo-iranske petrolejske družbe. Tako se je spor okoli perzijskega petroleja zapletel.

Anglo-iranska družba je vrnila udarec s tem, da je ustavila rafinerijo v Abadanu. Mosadek pa je oktobra izgnal osebje družbe iz dežele. Končno so bili še diplomatski odnosi med Anglijo in Perzijo prekinjeni. Družba je zahtevala, naj ji Perzija plača odškodnino za podržavljeno industrijo, sprijaznila se je že z mislijo, da bi dobila le povrnjeno škodo, ki jo je utrpela zaradi podržavljenja petroleja. Mosadek pa ni pristal, češ da je družba potegnila iz Perzije veliko več, kot so vse naprave vredne. Vmes se je vmešala še Amerika v vlogi — posrednika. Perzijci so končno le pristali, da bi plačali nekaj odškodnine: četrtino izkupička. Tudi so pristali, da bi prodajali petrolej anglo-iranski družbi. Do sporazuma ni prišlo. Parlament je izglasoval zakon, da bo vsak, ki bo poškodoval naprave na petrolejskih poljih ali v rafinerijah, proglašen za saboterja in sojen po hitrem postopku. Družba pa je

ZAHVALJUJEM SE TOVARIŠEM

V začetku novembra me je doletela nesreča. Zaposlen sem pri Gozdni upravi v Gornjem Gradu in bil sem daleč od doma, na delovišču, ko je strela udarila v hišo, kjer sem imel spravljeno obleko, obutev in 18.000 dinarjev. Vse mi je zgorelo.

Tako sem ostal brez vsega, toda tovariši so mi priskočili na pomoč, za kar se jim najlepše zahvaljujem. Prav posebno pa sem hvaležen članom sosednje sindikalne podružnice gozdnih delavcev v Nazarju, ki so mi ob tej nesreči poklonili 5000 dinarjev, in prosim, da bi to mojo zahvalo objavili v našem delavskem listu.

Jože Nadvežnik
Šmartno ob Dreti

10 let svobodnega Skopja

Velika proslava ob desetletnici osvoboditve Skopja

V soboto je minilo deset let, odkar so enote naše osvobodilne armade osvobodile Skopje, srce Makedonije. Ob tej pomembni obletnici so v Skopju priredili razstavo o desetletnem napredku prosvete in kulture v tem mestu, predsednik Mestnega ljudskega odbora, Vasil Djorgov, je priredil sprejem za otroke skopjanskih šol, mestni ljudski odbor je imel slavnostno sejo, odprli so mednarodno razstavo umetniških fotografij, razstavo likovnih umetnikov in razstavo o napredku socialno-zdravstvene in komunalne dejavnosti v Skopju.

Po številnih kulturnih in športnih prireditvah so v soboto zvečer priredili partizanski večer, na katerem so prvoborci Skopja obujali spomine iz ilegalnega dela in bojev za osvoboditev glavnega mesta Makedonije.

NE TAKO!

Ljubljansko podjetje »Alko« izdeluje sadne sokove in alkoholne pijače, ki so znane širom Slovenije. Organi Tržne inšpekcije pa so pri nedavnem pregledu odkrili, da je podjetje trgovalo tudi s špiritom, za [illegible] nima dovoljenja. S proda[illegible] špirita je podjetje zaslužilo 677.000 din.

VELENJSKI RUDARJI SO ZNIŽALI CENE PREMOGU

LEP USPEH

Delavski svet velenjskih rudarjev pričakuje, da bodo tudi podjetja, ki uporabljajo velenjski premog, pocenila svoje proizvode

V začetku minulega tedna se je sestal delavski svet velenjskega rudnika, proučil sedanje gospodarsko stanje rudnika in sklenil znižati cene velenjskemu lignitu za 5 odstotkov.

V letošnjem letu se je proizvodnja v velenjskem rudniku občutno dvignila. V januarju so izkopali dnevno le 1500 ton, v oktobru pa že 3200 ton. Letošnji družbeni plan predvideva letno proizvodnjo 750.000 ton, v prvih osmih mesecih pa so dosegli že 800.000 ton.

Velenjski rudarji so občutno povečali storilnost, varčevali z materialom in tako dvignili proizvodnjo ter ustvarili potrebne pogoje za pocenitev lignita.

Na nedavnem zasedanju je delavski svet velenjskega rudnika sklenil, da bo pocenil premog 1. decembra letošnjega leta. Sklenil je tudi, da bodo prodajali premog za široko potrošnjo nekoliko ceneje od premoga za potrebe industrije. Tako bodo prodajali ksilit po 2700 dinarjev za tono, kosovec po 2000 dinarjev (1750 za široko potrošnjo), orehovec po 2300 din, kocke po 2400 dinarjev za potrebe industrije in po 2150 dinarjev za široko potrošnjo, grah po 1250, zdrob po 1150 in prah po 550 dinarjev.

Obenem pa je delavski svet velenjskih rudarjev poudaril, da upravičeno pričakuje znižanje cen v vsej industriji, ki uporablja velenjski premog.

NOVA STEKLARNA V PIRANU

V Piranu, slovenskem obmorskem mestecu, bodo gradili novo steklarno, ki bo stala poleg tovarne mila »Salvetti«. V novi steklarni bo zaposlenih okoli 150 delavcev, ki bodo izdelovali tudi kristalne predmete. Letno bodo v tej novi steklarni proizvedli 200 ton steklenih izdelkov.

Okrajni ljudski odbor v Kopru je namenil za gradnjo steklarne 60 milijonov dinarjev.

Resnica je malce drugačna

pravijo odborniki sindikalne podružnice v ljubljanski Tobačni tovarni

Nedavno smo v našem glasilu objavili članek »Ne bomo te pestovali«. Podatke za članek nam je dala delavka Arnuševa v uradu ljubljanske Inšpekcije dela.

Sindikalna podružnica ljubljanske Tobačne tovarne je vso stvar preiskala in ugotovila, da so podatki, ki jih je dala tovarišica Arnuševa, netočni.

Tole so ugotovili:

Tovarišica Amalija Arnuš je prišla na delo v ljubljansko Tobačno tovarno na priporočilo Urada za delo. Ob nastopu službe je izjavila, da je sposobna za vsako delo. Pri obveznem pregledu v obratni ambulanti pred nastopom dela je bilo izdano tovarišici Arnuševi zdravniško spričevalo, da je povsem zdrava. Ker pa je bolj šibka, je zdravnik priporočil, naj jo dodele k lažjemu delu. Delala je v oddelku za sortiranje tobaka, kjer je delo sicer odgovorno, vendar fizično najlažje. Pri tem delu delavke sede, zavoje tobaka pa jim dostavljajo izključno le moški.

Mojstrica tega oddelka je res dodelila Arnuševo izjemoma le za štiri dni k dviganju košev, ker je zaradi dopustov primanjkovalo moških delavcev. Preden pa je mojstrica določila tovarišico Arnuševo k temu delu, jo je vprašala, če bo to delo zmogla, kar je imenovana potrdila. Pri tem pripominjamo, da gre za koše, ki tehtajo največ 20 kg, ki jih dvigujeta dve osebi. Razen tega mojstrica sploh ni vedela, da je imenovana šibkejšega zdravja, ker je zdravniško potrdilo ostalo v personalnem oddelku podjetja, od koder je bila tudi obveščena, da je Arnuševa zdrava. Trditev tovarišice Arnuševe, da je predložila mojstrici zdravniško spričevalo, naj jo zaradi prestane bolezni dodeli za krajši čas k lažjemu delu, je neresnična.

Tovarišica Arnuševa je bila po uvidevnosti uprave podjetja najprej dodeljena k najlažjemu delu, sortiranju tobačnih listov. Ker pa pri tem delu ni pokazala nobene prizadevnosti in je daleč zaostajala za predpisanimi normami, ki jih vsaka povprečna delavka lahko dosega, je bila premeščena v oddelek splošnih del.

Nadalje pripominjamo, da je tovarišica Arnuševa, ki je prišla na delo v naše podjetje dne 12. avgusta 1954, večkrat bolovala. Tako je v mesecu avgustu izostala 2 dni, v septembru 24 dni in v oktobru 13 dni. Teh izostankov pa nikakor ne gre pripisovati pretežkemu delu v tovarni, saj je imela najlažje delo, pač pa surovemu ravnanju njenega moža, ki je njo in njenega otroka tako poškodoval, da se je morala zdraviti v ambulanti našega podjetja. Zaradi teh poškodb je bila Arnuševa nedavno v tukajšnji bolnišnici operirana na nosu.

Vsekakor bi bilo potrebno, da se pristojne oblasti pozanimajo za ta primer, ker ni prav, da Zavod za socialno zavarovanje izplačuje hranarino za bolezenske dopuste, ki jih povzroča njen mož s svojim surovim in neodgovornim ravnanjem.

Sindikalna podružnica
Tobačne tovarne

Najprej dobiček

Ljubljanska tovarna testenin bi lahko znižala cene

Marsikatera ljubljanska podjetja zatrjujejo, da ne morejo znižati cene svojim izdelkom in navajajo razne ovire in razloge. Vendar je tržna inšpekcija ugotovila, da so tudi v ljubljanskih tovarnah pogoji za znižanje cen.

Poglejmo v ljubljansko Tovarno testenin. Ta tovarna je do konca avgusta izdelala skoraj poldrug milijon kilogramov testenin. Organi tržne inšpekcije so ugotovili, da je imela tovarna do konca avgusta 14 in pol milijona dobička, katerega večji del je morala odvesti skupnosti. Vendar so tržni organi istočasno ugotovili, da je imela tovarna pri vsakem kilogramu izdelanih testenin približno 11 dinarjev dobička.

Ker gre v tem primeru za živila, je ta dobiček nesorazmerno visok. Tovarna bi lahko znižala cene testeninam za približno 10 %, kar bi potrošnike nedvomno močno razveselilo. Seveda tovarna tega ni storila, pač pa je rajši odvišni dobiček (okrog 385.000 dinarjev) razdelila delavcem.

Čudno pa je še, da je Tovarna testenin prodajala prejšnje mesece svoje izdelke po različnih cenah. Nekatera trgovska podjetja so dobila testenine po 81, druga po 80, tretja po 78 dinarjev itd. Zakaj takšna razlika?

PISMA JE ODPIRAL

in iz njih jemal dolarje

Pismonoša Jože Hribar v Šentvidu pri Stični je odpiral priporočena pisma, ki so prispela iz Amerike in si iz njih prisvajal dolarje. Kontrolni organi so ugotovili, da je iz štirih pisem vzel 27 dolarjev in v knjigo, kjer bi morali prejemniki potrditi prejem pisma, podpisal imena kar sam.

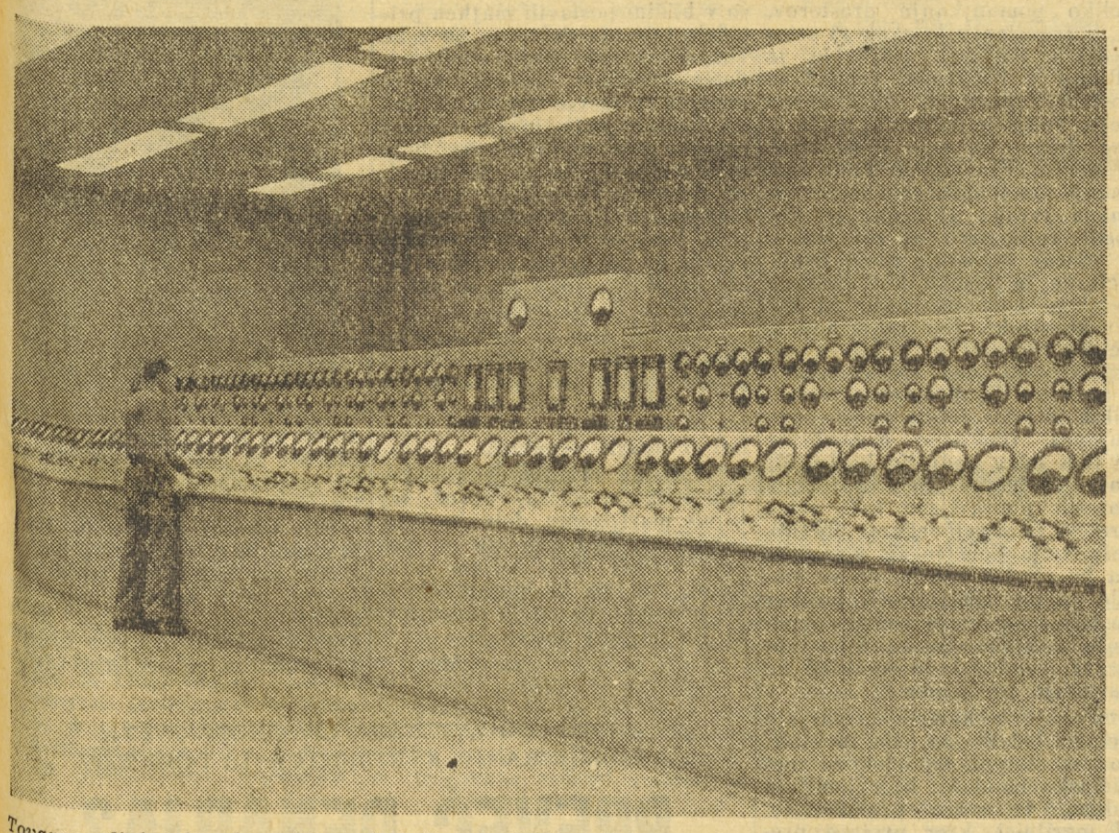

Tovarna glinice in aluminija v Kidričevem, ki bo začela v nedeljo obratovati, je eno naših najbolj mehaniziranih podjetij. Proizvodni proces je tako mehaniziran, da zaposluje to ogromno podjetje samo tisoč delavcev in uslužbencev. Vrednost dela, ki ga opravi vsak posameznik, je seveda neprimerno večja kot tam, kjer delajo s fizično močjo. Seveda pa terja delo v tej tovarni, na primer v stikalnici, kot jo vidimo na sliki, veliko znanja in pazljivosti, saj lahko nepremišljen premik vzvoda ali gumba povzroči precejšnjo škodo.

Nedovoljena trgovina

Zadnji čas so se začele tudi kmetijske zadruge ukvarjati s trgovino na debelo. Namesto, da bi na svojem področju odkupovale kmetijske pridelke in jih čim ceneje posredovale potrošnikom, da bi skrbele za dvig kmetijske proizvodnje in dobro gospodarjenje, se rajši ukvarjajo s posli, ki sploh ne spadajo v njihov delokrog. Želja po lahkem in nezasluženem dobičku je večja kot vse drugo.

Kmetijska zadruga Lukovica ima majhno trgovino, ki oskrbuje ondotne zadružnike z različnim blagom. Ker taka prodaja malo nese, je vodstvo zadruge kupilo pri trgovskem podjetju »Železnina« v Trbovljah 27.621 kg betonskega železa in ga prodalo gradbenemu podjetju v Celje in Domžale, seveda z določenim pribitkom, ki je znašal kar 370.000 dinarjev. Ni čudno, da je moralo tudi gradbeno podjetje v Celju in Domžalah zvišati cene svojim storitvam, saj sta kupila surovine še enkrat draže.

Končalo se je pred sodiščem. Kmetijska zadruga v Lukovici je morala nezasluženi dobiček vrniti skupnosti.

Ljubljana bo vse leto praznovala

Za deseto obletnico osvoboditve Ljubljane pripravljajo številne prireditve, izlete in razstave. — Izšel je poseben almanah in album razvoja ljubljanskega mesta

Za desetletnico osvoboditve Ljubljane pripravlja Mestni ljudski odbor bogat načrt prireditev in proslav. Prireditve se bodo začele prve dni aprila in se bodo nadaljevale vse leto.

V okviru proslav bodo številne prosvetne prireditve.

Aprila bo v okviru 10. obletnice osvoboditve Ljubljane tudi proslava 60-letnice Slovenske Moderne. 9. maja bodo odkrili spomenik talcem v Gramozni jami in na Urhu. Zelo obširen bo tudi fizkulturni del proslav. Maja bo v Ljubljani teden športnih iger in zlet »Partizana«. S proslavami bo združen tudi že tradicionalni vsakoletni Ljubljanski festival.

Že spomladi prihodnje leto bodo odprli številne gospodarske in turistične razstave. Meseca maja bodo pripravili posebno izložbeno razstavo, ki bo prikazala razvoj Ljubljane po osvoboditvi.

Na Mestnem ljudskem odboru že dolgo pripravljajo almanah, ki bo prikazal 10-letne napore graditve Ljubljane. Izšel bo tudi poseben album slik, ki bo pokazal lepote mesta. V pripravah je tudi prvi del zgodovine Ljubljane.

DOBIČKANOSNA DELITEV

Na pomožni pošti v Krašni nad Kamnikom je uslužbenka Berta Lipovšek enostavno prepustila poslovanje Erni Zajc in ji za to delo plačevala 2200 dinarjev mesečnega honorarja. Lipovškova sploh ni prihajala na pošto, marveč je doma kmetovala. Tako je Zajčeva poslovala brez vsakršnega nadzora. V času njenega poslovanja je nastalo na pošti za 195.000 dinarjev primanjkljaja. Razen tega je odpirala pisma in si iz njih prisvajala tujo valuto. Vzela je 89 dolarjev in precejšnje denarne zneske, ki so bili poslani ljudem v okolici Krašne. Kontrolni organi so ugotovili, da sta obe prodajali ukradeno tujo valuto in si denar bratsko razdelili. Obe bosta kaznovani.

proglasila blokado perzijskega petroleja in pred Abadan so priplule angleške bojne ladje... Proizvodnja pa je počivala.

Ker z Mosadekom niso mogli skleniti sporazuma in je v zunanji politiki kazal le preveč samostojnosti, so ga vrgli s silo. Šah se je vrnil v deželo, na vlado pa je prišel general Zahedi, ki je bil voljan plesati tako, kot so mu žvižgali v tujini. Zato je bilo sporazum lahko doseči — le zakona o nacionalizaciji se niso smeli dotakniti, saj je ta zakon tisto, kar predstavlja v očeh Perzijcev boj proti tujcem. Tu pa se je izkazala toliko opevana »modrost« Zahedija. Sklenil je tak sporazum, da je dobila angloiranska družba vse, kar je želela in še zakon je ostal v veljavi.

Razlika je samo majhna: prej je bila anglo-iranska družba sama, zdaj si deli dobiček še s petimi ameriškimi, eno francosko družbo in Dutch Shellom. Dobiček so si razdelili takole: 40% anglo-iranska družba, 40% pet ameriških družb, 14% Royal Dutch Shell Company, 6% pa francoska družba za petrolej. O vdoru ameriškega kapitala v Perzijo v Londonu molče, molče pa tudi na oni strani Atlantika.

In v čem se je ta združeni mednarodni kapital pogodil s Perzijo?

Proizvodnja na petrolejskih poljih in v Abadanu naj bi začela po dveh mesecih. V prvem letu bodo proizvedli 12 in pol milijona ton nafte, naslednji dve leti pa vsako leto po 10 milijonov ton več. Od tega bodo v Abadanu rafinirali 12 milijonov ton. Perzija dobi od tone 2 šilinga zakupnine (prej 4), od prodaje pa še nekaj v obliki davka, skupno 150 milijonov funtov šterlingov po sedanjih cenah. Plačati pa mora 25 milijonov funtov šterlingov odškodnine za čas, ko je proizvodnja stala.

Tako je spor v »obojestransko« korist končan.

»Britanska vlada upa, da pomeni ta sporazum začetek novega poglavja v zgodovini anglo-perzijskih odnosov... Britanska vlada želi izraziti priznanje realizmu, ki sta ga pokazali perzijska vlada in anglo-iranska družba... Britanska vlada bo s svoje strani vse storila, da se bo ta sporazum uresničil...«

Že sam ton teh izjav izraža veliko zadovoljstvo Londona nad sporazumom, saj so mnogo boljše odrezali kot v Egiptu. Zakon o nacionalizaciji je ostal, proizvodnjo in prodajo pa upravlja mednarodna družba. Zadovoljstvo ZDA je izrazil sam zunanji minister Dulles: »Sporazum pomeni dobitek za vse dežele na svetu.« (Če so vse dežele le ZDA, Anglija in Francija — potem ima vsekakor prav.) In angleško zunanje ministrstvo »izraža priznanje konstruktivni vlogi ZDA« pri reševanju tega tako težavnega spora.

Vendar je veselje v Londonu malce skaljeno spričo tega, da niso v Perziji več sami. To pa so že tiste »druge okolnosti«, o katerih so ob tej priložnosti govorili v Londonu. V Perzijo se vračajo v družbi s še petimi ameriškimi družbami, ki so dobile delež »ob aktivni podpori ZDA«. Spričo tega, da so morali obiti zakon o nacionalizaciji, je tudi mehanizem upravljanja dokaj zamotan. Ustanovili bodo dve družbi, od katerih bo ena črpala, druga pa rafinirala nafto. Registrirani bosta v Perziji, delovali bosta pa po — holandskih zakonih. Vsaka bo imela po sedem ravnateljev, od katerih bosta dva Perzijca. Obe družbi pa bosta pod nadzorstvom mednarodne družbe, ki ima svoj sedež v Londonu.

Te »druge okolnosti« so še strateškega značaja: sklenjena je obrambna črta od Sueza in Turčije do Pakistana. In nič dlje. Tam se je ameriška strategija obkoljevanja Sovjetske zveze ustavila ob Indiji, Burmi, Indoneziji in Vietnamu, ob deželah, ki znajo varovati komaj po vojni pridobljeno neodvisnost.

Zahedi je dobil 45 milijonov ameriških dolarjev za prvo silo. In vse se je lepo izteklo. Šah je na prestolu, Mosadek v zaporu, generalštabni častniki in vsi »špijoni, izdajalci in sovražniki domovine« pred puško, iz abadanske rafinerije spet teče črno zlato. Perzijci pa žive po starem v bedi in izkoriščanju. Razlika je le v tem, da je sedaj namesto enega — več gospodarjev.

Perzija... Tako je bilo pred letošnjimi volitvami, ko je šahova policija aretirala veliko Mosadekovih pristašev ter tako omogočila zmago šahovega režima.

IZPLAČILO POSOJIL NOV

Rok za prijavo podaljšan do 30. novembra 1954. leta

Po sklepu Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS se izplačujejo priznanice Slovenske narodne pomoči, obveznice glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in kontrolne okupacijske novčanice za dajatve v gotovini, ki so bile vplačane kot posojilo med narodnoosvobodilnim bojem.

V zvezi s tem je bilo odrejeno, da se izplačajo tiste dajatve v gotovini, za katere bodo priznanice, obveznice in novčanice ali pa potrdila o njih pologu v letu 1946 prijavljena in oddana okrajnim (mestnim) popisnim komisijam do 30. septembra 1954 (Ur. list LRS štev. 32/54).

Nekateri okrajni in občinski ljudski odbori tem navodilom, zlasti pa prijavnemu roku niso dali dovolj široke publicitete. Posledica tega je bila, da številni posojilodajalci do odrejenega roka niso predložili navedenih listin popisnim komisijam. Zato je zaradi varovanja njihovih pravic podaljšan rok za prijavo in predložitev navedenih listin **do 30. novembra 1954.** Kdor v tem podaljšanem roku ne odda listin, izgubi pravico do izplačila.

Posojila bodo izplačevale podružnice Narodne banke FLRJ, ki bodo pozvale posameznega posojilodajalca, da se zglasi pri njih zaradi izplačila. Izplačevanje se zaključi 28. februarja 1955.

Za vsa pojasnila naj se obračajo posojilodajalci na okrajne in mestne popisne komisije.

Državni sekretariat za občo upravo in proračun LRS

PREKLIC SINDIKALNE KNJIŽICE

Sindikalno knjižico štev. 133422 je izgubil in jo proglaša za neveljavno tov. Bonutti Milan, elektromonter v »Elektro Gorica«, Nova Gorica.

Razmišljanje o cenah in nagrajevanju

POIŠČIMO REŠITEV

Tržišče predmetov široke potrošnje in investicijskega materiala je bilo in je še letos zelo vznemirjeno. Cene blaga so iz meseca v mesec naraščale, realni zaslužki so se zniževali. Čeprav smo v letošnjem letu računali na raven cen, kakršne so bile v minulem letu, se ta predvidevanja niso uresničila. Najprej poglejmo, kako so se cene gibale in potlej se pomenimo o vzrokih in rešitvi.

Indeks cen na debelo je v primerjavi z decembrom lani narastel za 8%. V primerjavi s povprečjem cen v minulem letu pa so letos cene višje za 3%. Najbolj občuten porast cen smo lahko občutili pri investicijskem materialu: cementu, opeki, lesu, proizvodih strojegradnje itd. Zadnje tri mesece so se sicer cene temu blagu nekoliko ustalile.

Cene industrijskega blaga so se gibale takole. Letošnje cene industrijskega blaga na drobno so v primerjavi s cenami v decembru lani narasle za 9,4%. Povprečne cene blaga v prvih devetih mesecih letos, pa so v primerjavi s povprečnimi cenami blaga v prvih devetih mesecih lani, nižje za 8%. V decembru mesecu lani so bile cene najnižje). Cene v septembru letos so v primerjavi s septembrom lani nižje za 3%.

Tržišče s kmetijskimi pridelki : bilo do nove žetve kolikor toliko ustaljeno. V tretjem četrtletju, ko smo občutili posledice slabe letine, pa so cene občutno poskočile. Cene hrane so v primerjavi s prvim četrtletjem narasle za 8%. V primerjavi s septembrom lani pa so narasle za 12%. (Industrijski prehrambeni proizvodi so dražji za 6%, cene kmetijskih pridelkov so narasle za 16%).

Kje so vzroki za tako nenavaden i gospodarsko škodljiv porast cen? Vzrokov je več, že večkrat smo o njih govorili in vendar še kaže o tem govoriti.

Na cene investicijskega materiala je vplivala preširoka gradbena fronta. Razen sredstev iz splošno investicijskega sklada, so namreč letos v neverjetni količini pritekala sredstva ljudskih odborov, ki so gradili to kar je res nujno, še več pa tistih poslopij, ki bi jih lahko odložili za poznejši čas. Cene gradbenemu materialu so zavoljo večjega povpraševanja nenehno naraščale. Nepričakovan dotok investicijskih sredstev ljudskih odborov je torej še pospešil naraščanje cen. Investicijske gradnje so postale največji potrošnik. In posledice? Gradbeni material se draži, v gradbeništvu ne gledajo na storilnost dela, preplačujejo delavce, gradnje so dražje, vse to pa zmanjšuje življenjsko raven.

Izvoz industrijskih in kmetijskih pridelkov je prav tako vplival na naraščanje cen na domačem trgu. Zaradi letošnjih razmeroma višjih izvoznih količnikov kot lani, so podjetja raje prodajala svoje proizvode v tujino, kot na domači trg ali pa so proizvode zavoljo izvoza preplačevala. (Izvoz smo sicer morali pospešiti z večjimi količniki, ker smo bili prve mesece letos v zaostanku, tako v proizvodnji kot v izvozu, zavoljo slabih vremenskih razmer in slabosti deviznega režima. Če smo hoteli kupiti v tujini reprodukcijski material, stroje in opremo ter odplačati del dolgov, smo morali na ta, sicer nezdrav način, še pospešiti izvoz) Letošnja letina s kmetijskimi pridelki je položaj v naši bilanci še poslabšala, ker moramo uvoziti več žita, kot smo računali. Vendar izvozna politika sama ni toliko vplivala na porast cen, kot nekatere druge stvari.

Nenavaden porast cen blaga, zlasti industrijskih proizvodov, smemo v dobršni meri pripisati slabostim plačnega sistema. Obstoječi plačni sistem je vzpodbujal in še spodbuja podjetja, da ustvarjajo velike dobičke, če hočejo kriti razliko med obračunskimi plačami in tarifnimi pravilniki. Marsikje so slabosti plačnega sistema še poslabšali nepravilni odnosi ljudskih odborov, okrajev ali mest do podjetij. Ljudski odbori so namreč pri delitvi dohodkov marsikje prepustili premajhen odstotek dobička podjetju in to je podjetja zopet prisiljevalo na ustvarjanje visokih dobičkov. Ljudski odbori so se odločili za takšno delitev dohodka iz gole sebičnosti in kratkovidnosti. (»Planirali« so, da bodo letos dogradili to ali ono z denarjem, ki ga bodo dobili iz delitve dobička med njimi in podjetjem). O posledicah te kratkovidne politike smo že govorili.

Največja slabost plačnega sistema je nedvomno v tem, da zmanjšuje oziroma praktično onemogoča nagrajevati po delovnem učinku z Praksa sicer kaže, da je mogoče nagrajevati po delovnem očinku z razlikami med obračunskimi plačami in zaslužki po tarifnih postavkah, kjer so le-te prilagodili letošnjemu sistemu nagrajevanja. Vendar tudi tam, kjer so tarifne postavke vskladili z obračunskimi plačami z razmeroma majhnimi zneski ne morejo nagrajevati vsakogar po storilnosti dela. Prav zavoljo tega, ker so razlike tako majhne, so iskala podjetja izhod drugje. Izkoristila so slabosti letošnjih gospodarskih predpisov in ustvarjala večje dohodke, ne z večjo storilnostjo dela, temveč s povišanjem cen.

Še več. Obstoječi plačni sistem je vzpodbujal in še vzpodbuja podjetja, da zaposlujejo več ljudi, kot jih terja proizvodni proces dela. In posledice? Letos res opažamo živahnejšo gospodarsko dejavnost. V gospodarstvu je zaposlenih več ljudi kot prejšnja leta, vendar istočasno zaostajamo v dvigu storilnosti dela. V vsej državi je bilo letos julija zaposlenih 171.000 ljudi več kot lani. V Sloveniji se je od januarja do avgusta v industriji na novo zaposlilo 11.668 delavcev in uslužbencev. Na ostalih področjih gospodarstva, zdravstva, prosvete itd. pa je naraslo število zaposlenih pri nas v Sloveniji za 44.685.

Zavoljo novo zaposlenih delavcev in uslužbencev, je seveda narastel plačni sklad in sicer za 19 milijard dinarjev. Dohodki ljudi, zaposlenih v socialističnem sektorju, so narasli v prvih devetih mesecih v primerjavi z istim časom lani za 43 milijard dinarjev ali 12%. Do zaključka letošnjega leta bo naraščanje dohodka doseglo predvidoma 60 milijard dinarjev.

Vzporedno z naraščanjem dohodka, zaslužkov itd. seveda ni naraščala storilnost dela. To smo takoj občutili na trgu. V obtoku je bilo več denarja. Ker zanj ni bilo potrebnega kritja v blagovnih fondih, so cene blaga naraščale.

Letošnji položaj na trgu je zmanjšal življenjsko raven nas vseh, zato kaže poiskati vse možnosti za uravnovešenje tržišča in dvig življenjske ravni. Kje je rešitev?

V investicijski graditvi bi se morali v bodočem gospodarskem letu res omejiti na gradnjo nujno potrebnih objektov. Z dograditvijo ključnih objektov seveda ne smemo odlagati, ker smo že itak v zaostanku, morali pa bi preprečiti vsako nepotrebno razširjenje gradbene fronte. Preprečevati kaže lokalistične težnje posameznih komun, ki hočejo imeti v kratkem času na svojem področju vrsto novih tovarn in drugih obratov, ki imajo le malo ali pa prav nič življenjskih možnosti. (Sedaj ob snovanju komun na pr. marsikje računajo na gradnjo žag, čeprav jih imamo že sedaj preveč).

Druga rešitev je v tem, da zmanjšamo obtok denarja, in sicer tistega, ki je plod nezdravih razmer na našem tržišču. Dolžnost skupnosti bi bila, da vzame iz obtoka vsa sredstva, ki so letos nastala zavoljo nekaterih objektivnih vzrokov in subjektivnih slabosti proizvajalcev. Tako bi že letos, pa čeprav z administrativnimi ukrepi, preprečili nadaljnji pritisk na investicijski material in bi s tem tudi zožili preširoko gradbeno fronto.

Vsekakor največ pozornosti kaže posvetiti plačnemu sistemu. Bodoči plačni sistem bi morali urediti na ta način, da bi le-ta pospeševal boj za večjo delovno storilnost, za varčnejše ravnanje s surovinami in zmanjšanje škarta, za boljše izkoriščanje strojev in da bi preprečili večjo zaposlitev delavcev in uslužbencev, kot je gospodarsko utemeljena. Plačni sistem bi morali urediti tako, da bi bilo zagotovljeno nagrajevanje po delovnem učinku. Podjetjem bi morali omogočiti, da oddvoje pred obdavčitvijo dohodka tisti del sredstev, ki so plod večje delovne storilnosti. Podjetjem bi morali odvzeti dobičke, ustvarjene na komercialni podlagi, ki si jih pridobe zavoljo monopolističnega položaja itd. Samo tako, če bodo podjetja res lahko potrošila za nagrajevanje po učinku sredstva, ki so od tam pritekla, lahko pričakujemo porast proizvodnje, naraščanje blagovnih fondov, uravnovešenje tržišča in tudi izboljšanje naše plačilne bilance s tujino.

PISMO Z JESENIC

ZA VZGOJO KADROV SKRBIJO

Jeseniški železarji se odločno bore za večjo storilnost dela in za bogatejši izbor plemenitih jekel ter drugih kakovostnih izdelkov. V zadnjih letih so porabili za modernizacijo in mehanizacijo obratov več kot 8 milijard din. Investicijska aktivnost je tudi letos na višku. Letos in prihodnje leto bo podjetje investiralo v nove obrate več kot 5 milijard din.

K novim strojem v novih obratih in k novim pečem bodo postavili kvalificirane delavce, zato kolektiv vestno skrbi za strokovno in splošno vzgojo kovinarjev. Metalurška šola da sleherno leto okoli 40 strokovnjakov, višjo strokovno izobrazbo pa si pridobiva mladina v Metalurškem delavskem tehnikumu, ki vzgoji letno okoli 20 tehnikov. Razen tega prirejajo Jeseničani tečaje in seminarje, v katerih se letno okoli 400 kovinarjev pripravlja na strokovne izpite za visokokvalificirane ali kvalificirane metalurške delavce. Seveda pa to še ni vse. V že objavljenih člankih smo povedali, da se jeseniški kovinarji pridno posvečajo kulturnemu in telesnovzgojnemu delu in da radi obiskujejo seminarje, predavanja in debatne večere.

Jeseniški kovinarji pa obiskujejo tudi druge delovne kolektive doma in v inozemstvu, da se seznanijo s sodobnimi delovnimi metodami ter moderno higiensko tehnično zaščito. Kolektiv pošilja najprizadevnejše delavce na študijska potovanja na Švedsko, v Italijo, Ameriko, Zahodno Nemčijo, Belgijo in Francijo ter na domače in tuje tehnične razstave in velesejme. Le-ti potem dragocene in bogate izkušnje posredujejo ostalim članom kolektiva v obliki predavanj. Železarji pa se vzgajajo tudi ob strokovnih filmih, ki jih ima podjetje že 37.

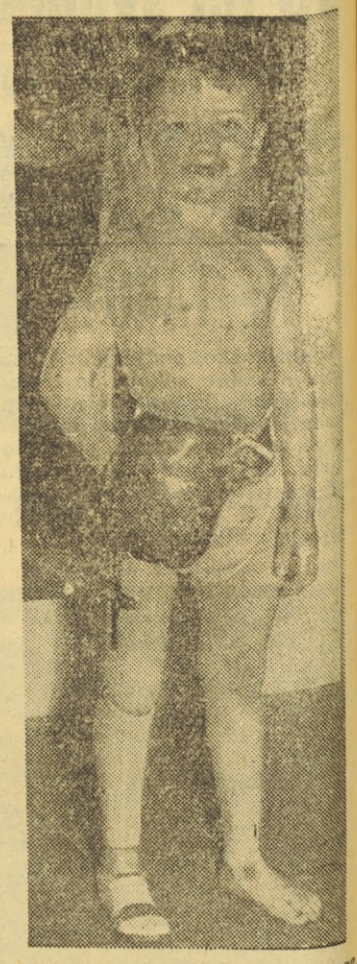

Janko se je rodil brez desne noge. Starši so se zatekli po pomoč v oddelek za protetiko pri Zavodu za rehabilitacijo invalidov LRS. Po načrtih tega oddelka so v »Soči« izdelali protezo in Janko je shodil že s šestnajstimi meseci. Kakor mu že z obraza lahko preberete, se z umetno nogo kar dobro počuti. — To pa je le drobec skupnih uspehov oddelka za protetiko in podjetja »Soče«.

TEŽAVE PODJEJA »SOČA«

Zaradi utesnjenosti

in pomanjkanja delavcev ne povečajo proizvodnje

V bivši Šentpetrski vojašnici ima ortopedsko podjetje »Soča« svoje prostore in delavnice. Pot me je zanesla tja. Prvi vtis je bil dokaj neprijeten. V ozkem, temnem hodniku, ki ga uporabljajo za čakalnico, sede na mrazu in prepihu invalidi. Poleg »čakalnice« je stranišče, ki ga uporabljajo uslužbenci in pacienti.

Leta 1945 je podjetje zaposlovalo 27 delavcev, ki so oskrbovali s protetiko 1900 vojnih in 25 civilnih invalidov. Danes dela v istih prostorih 89 delavcev, ki izdelujejo proteze za 4576 vojnih in 5825 civilnih invalidov. Letno opravijo okoli 16.700 uslug. Izdelujejo nič manj kot 750 različnih proizvodov. Po omenjenih številkah vidimo, kako pridno delajo v »Soči«, čeprav so delovni prostori skrajno pomanjkljivi.

Ne mislite, da niso poizkusili vsega, da bi se rešili stiske. Že štirikrat so adaptirali delavnice. Toda podjetje dobiva zmeraj več naročil, zato bi moralo v primernejše in večje prostore! V Linhartovi ulici so začeli zidati nov Zavod za rehabilitacijo invalidov LRS, ki bo dozidan približno v treh letih. Ker so invalidi ozko vezani na Zavod in na »Sočo«, bi kazalo premestiti »Sočo« v bližino novega Zavoda. S preselitvijo tega podjetja bi rešili še drug problem: Onkološki inštitut bi se lahko razširil. To pa je tudi nujno, saj je tudi tam veliko pomanjkanje prostorov.

V Jugoslaviji je okoli 10 ortopedskih podjetij. Največje je »Rudo« v Beogradu, vendar so »Sočini« proizvodi najkvalitetnejši. Podjetje dobiva naročila iz vse države in celo inozemstva (Amerika, Francija in Trst). Priznanje mu je dala celo svetovnoznana tvrdka »Rizzoli« iz Bologne, velik zavod za ortopedijo.

»Soča« zaposluje same kvalificirane in visoko kvalificirane delavce lesne, usnjarske in kovinske stroke. Ker zahteva delo veliko ljubezni do ljudi in potrpežljivosti, ima »Soča« težave s kadrom. Kljub oglasom v časnikih je letos dobila samo enega vajenca. (Poklicno usmerjanje bi tudi temu podjetju koristilo!) Zaradi nehigienskih prostorov, v katerih popravljajo tudi stare proteze, delavci večkrat zbolijo. Inšpekcija dela je že zagrozila, da bo »Sočo« zaprla, če se stanje ne bo izboljšalo. V kolikor je bilo mogoče, je vodstvo izpopolnilo higiensko-sanitarne naprave, vendar le-te še daleč ne ustrezajo predpisom.

Pogoji, v katerih ustvarjajo delavci izdelke za naše invalide, so res obupni. Oddelek za medicinsko bandažo, kjer jemljejo odtise, je samo provizoričen. V merilnici, kjer proteze preizkušajo in popravljajo stare, je zmeraj polno invalidov. Delavci morajo biti zelo potrpežljivi, kajti merjenje ene same proteze se zavleče tudi na 16 ur! Proteza pač ni stroj, ampak nov ud, ki nadomešča izgubljenega. Zato tudi ni čudno, če je draga.

Hodniki so zelo ozki, tesnijo pa jih še garderobne omarice in vodovodne školjke, kjer se delavci umivajo le z mrzlo vodo. Pravzaprav ni niti enega prostora, ki bi ustrezal zdravstvenim predpisom. Modeli iz mavca visijo v bivšem stranišču nad navadno pečjo in okrog nje. Na hodniku prvega nadstropja stoje stroji za obdelavo lesa, tako da mimo njih komaj prideš do drugih delavnic. Zaradi majhnih oken nadomeščajo dnevno svetlobo fluorescentne žarnice. Povsod je slab zrak, ker nimajo ventilatorjev.

V lopi na dvorišču, kjer hranijo zdaj drva, so nekdaj izdelovali invalidske vozičke. Podjetje je toliko »napredovalo«, da so v bližini postavili majhen prizidek, tako da delavcev ne zebe več. Zdaj izdelujejo okoli trideset vozičkov, naročil pa je skupno 71 iz vse države. Druga ortopedska podjetja jih namreč nočejo izdelovati, ker se boje izgube. V »Soči« pa jih zaradi neprimernih prostorov in pomanjkanja ljudi počasi izdelujejo. Vsaj še 10 ljudi bi moralo delati, če bi hoteli naročila takoj izpolniti. Tako pa so nekatera stara že tri leta.

Ogledal sem si tudi končne izdelke tega podjetja. Čevlji, proteze kakor tudi vse drugo je lično izdelano, tako da ni čudno, če se zatekajo sem tudi invalidi iz drugih republik.

Reklama bi bila ortopedskemu podjetju »Soča« odveč, saj kljub marljivemu delu in velikemu delovnemu poletu ne morejo ustreči vsem željam invalidov. Pač pa bi morali »Soči« vsi pomagati do novih prostorov, ki jih najbolj potrebuje.

Mavil

1300 novih stanovanj

V Zagrebu bodo letos uredili 300 novih stanovanj, 1000 pa jih bo ostalo v gradnji. Vendar povečanje stanovanjskega fonda še ne bo rešilo stanovanjske stiske, zato nameravajo v bodoče zgraditi še tisoč stanovanj.

PREDLOG ZVEZNEGA IZVRŠNEGA SVETA O BLOKIRANJU KONJUNKTURNIH DOBIČKOV

PREVEČ DENARJA?

Pred dnevi je Zvezni izvršni svet razpravljal o raznih gospodarskih vprašanjih in sklenil predložiti Ljudski skupščini več spreminjevalnih predlogov. Zvezni izvršni svet bo med drugim predlagal, da skupščina blokira del sredstev, ki so letos nastala zaradi zvišanja cen, in sicer ne glede na to, ali so ta sredstva že porabljena ali ne. Ta ukrep je administrativen in bo veljal za nazaj, vendar je potreben. Če bi namreč izredna sredstva, ustvarjena z zvišanjem cen, vnovčili na tržišču, bi cene zopet narasle, kar bi še slabše vplivalo na življenjsko raven delovnih ljudi.

Konjunkturne dobičke je treba blokirati, ker je letošnji obtok denarja že sedaj precej višji od lanskoletnega. Po podatkih Narodne banke je bilo 31. oktobra letos v obtoku 82.672 milijonov dinarjev ali za 3955 milijonov dinarjev več kot v septembru. Lani 31. oktobra je bilo v prometu 66.827 milijonov dinarjev, septembra pa 64.638 milijonov dinarjev. Če bi vnovčili še sredstva, ki so jih dobili okraji, republike in federacija na podlagi konjunkturnih dobičkov, bi se obtok denarja še bolj povečal, in to bi ustvarilo še večjo nervozo na tržišču. Zato je predlog Zveznega izvršnega sveta o blokiranju konjunkturnih dobičkov ne samo potreben, temveč tudi nujen in koristen za vse naše gospodarstvo in za nas vse.

IZ JESENIŠKE ŽELEZARNE

Nove naprave za kisik

Vzporedno z uporabo varilne tehnike v našem gospodarstvu in v industriji mora nujno naraščati tudi proizvodnja kisika. Še pred nekaj leti smo velike količine kisika uvažali, zakaj pri nas je obratovalo le nekaj starih naprav za proizvodnjo kisika.

Strokovnjaki z Jesenic so po dolgoletnem, temeljitem študiju izdelali za valjarne na Javorniku dve kisikovi koloni, ki proizvajata po 34 kubičnih metrov kisika na uro. Vendar se s tem niso zadovoljili. Prvi uspehi so jim dali novih pobud. Uspelo jim je izdelati nove kisikove kolone. Ena je začela obratovati v avgustu, drugo, ki bo proizvajala 70 kubičnih metrov kisika na uro, pa gradijo. Nameravajo zgraditi še kisikovo kolono, ki bo proizvajala 500 kubičnih metrov kisika na uro.

VSI POGOJI ZA NOVO CEMENTARNO

Odkar so začeli v radovljiškem okraju razpravljati o snovanju komune, vse resneje razpravljajo, kako bi zaposlili čimveč ljudi. Razmišljajo, da bi kazalo v Mojstrani zgraditi novo cementarno, kjer bi lahko našli zaposlitev tisti delavci, predvsem žene, ki trenutno nimajo zaposlenja, kakor tudi tisti, ki se sedaj vozijo na delo v jeseniško železarno.

V novi cementarni v Mojstrani bi prvenstveno uporabljali žlindro iz jeseniških plavžev. V tehnično razvitih državah namreč že vrsto let koristno uporabljajo plavžko žlindro za izdelovanje lahke cementne opeke, zidakov, lahkih cementnih nosilcev itd. Če bodo zamisel o novi cementarni uresničili bodo ta odpadni material vsekakor koristno uporabili. V železarni namreč proizvedejo vsak dan nad 200 ton žlindre, za razne stvari pa jo uporabijo le dobro četrtino. Cementarna v Mojstrani bo imela dobro surovinsko zaledje. Razen žlindre, ki bi jo dobivali z Jesenic, je v okolici Mojstrane tudi veliko peska, apnenca in krede, na Dovjem so ležišča sadre, v bližini Belc pa zaloge laporja. V Gradbenem inštitutu v Ljubljani so te surovine že preiskali in raziskave kažejo dobre sadove. Treba bi bilo čimprej določiti lokacijo za novo cementarno in začeti z gradnjo, saj bo ta objekt gospodarsko pomemben za novo jeseniško komuno.

Drugi turboagregat v železarni Sisak že obratuje

Pred nekaj dnevi je začel v železarni Sisak obratovati nov turboagregat z močjo 4250 kVA, ki skupno s prvim agregatom daje 5000 kilovatov na uro. Prihodnje leto, ko bo dograjen nov kotel, bosta dajala oba agregata 7500 kilovatov na uro.

GOSPODARSKE VESTI

Eno milijardo 870 milijonov dinarjev kredita za poljedelske stroje

Za nabavo traktorjev in drugih poljedelskih strojev in priprav je bilo odobrenih letos skupno 1 milijardo 870 milijonov din kredita. Strokovnjaki menijo, da bi morali v bodoče prosilcem zagotoviti več posojila, zakaj naša industrija proizvaja veliko poljedelskih strojev, ki jih je doma težko odprodati. Vrednost letos proizvedenih poljedelskih strojev znaša okoli 6 milijard dinarjev.

Vedno več trsja izvažamo

Bačka in Baranja izvažata iz leta v leto več trstja v Dachau. Iz Bačke so letos izvozili okoli 80.000 snopov v vrednosti več deset milijonov. Naši gospodarski strokovnjaki se ukvarjajo z mislijo, da bi tudi pri nas zgradili tovarno montažnih stropov in pregradnih zidov, kakor jo ima Dachau.

3000 kilogramov na 56 arov

Kmetijska zadruga v Rasaniji (okraj Ludbreg — Hrvatska) je letos prvič zasejala del svoje obdelovalne zemlje z rižem. Proti pričakovanju je bil pridelek izredno bogat in kvaliteten. Na 56 arih so pridelali 3000 kilogramov riža.

Za ureditev rižnih polj bodo prihodnje leto porabili okoli 4 milijone dinarjev. Pričakujejo, da bodo imeli od slehernega jutra (56 arov) 300.0000 čistega dobička. Če bi regulirali tamkajšnje potoke in reko Bednjo, bi lahko rižišče še razširili.

Tovarna »Torpedo« je izdelala 500 Diesel motorjev

Letos je reška tovarna »Torpedo« prodala na domačem trgu več kot 5.000 Diesel motorjev »Aran«, ki služijo v poljedelstvu za pogon raznih strojev in so zasloveli tudi na svetovnem trgu.

Rudnik soli v Tušnju bo dal prve tone soli konec 1957. leta

V Tušnju že nekaj let odpirajo rudnik kamene soli Strokovnjaki so mnenja, da bodo prve tone soli izkopali 1957. leta. Rudnik bo opremljen z najmodernejšimi stroji za kopanje in čiščenje soli. Že prihodnje leto pa bo začel prodajati slano vodo Tovarni soda v Lukavcu.

Novo ležišče železne rude

V vasi Donja Slapnica v okraju Velika Kladuša (Bosna) so našli ob glavni cesti, ki vodi v Veliko Kladušo, ležišče železne rude. Le-ta leži tik pod zemeljsko površino V nižjih plasteh vsebuje železna ruda znaten odstotek mangana. Sedaj raziskujejo kvaliteto rude, kasneje, če bodo geološka raziskovanja ugodna, jo bodo začeli kopati.

Sto milijonov za povečanje strojnega parka

Za nabavo novih strojev bo znana tekstilna tovarna »Varteks« porabila letos več kot sto milijonov dinarjev. Za razširitev kotlarne in nabavo novega kotla je že izdala 44 milijonov dinarjev. V kratkem bodo montirali veliko turbino; ko bo začela obratovati, bo tovarna popolnoma preskrbljena z električno energijo.

Prva perutninarska zadruga v varaždinskem okraju

Na »Jalkovcu«, posestvu v bližini Varaždina, nameravajo urediti perutninsko farmo, kjer bodo skraja gojili okoli 500 plemenskih kokoši. Umetno valjene piščance bodo že po enem ali dveh dneh prodali po nizkih cenah članom zadruge in ostalim perutninarjem, ki si bodo želeli te vrste kokoši.

Termocentralo Jugovinila bodo povečali

Tovarna »Jugoturbina« v Karlovcu bo v teku dveh let izdelala za termocentralo »Jugovinila« turbinski agregat z zmogljivostjo 12.500 kW.

Dober ribji lov

Kvarnerski ribiči so ujeli v zadnjem času veliko količino tun. Samo med Vrbnikom in Senjem so ujeli 13.500 kg teh rib.

O BARITNEM RUDNIKU ŠKOFLJICA

Skoraj polovica delavcev ima silikozo

Zdravstvena zaščita je pomanjkljiva. — Majhni izgledi, da bi se stanje izboljšalo, ker rudnik nima olajšav pri uvozu zaščitnih sredstev

Da, tako je. Skoraj vsak drugi delavec boleha za silikozo, ki se na zunaj kaže v nenavadni bledici, upadlih licih, dražečem kašlju in težkem dihanju ob najmanjšem naporu. Ta bolezen je lani rudnik in skupnost oškodovala za 14,575.517 din. Izguba ni majhna, saj ima podjetje vsega skupaj le 140 ljudi. Letos je bolezenskih izostankov še več, čeprav je večina rudarjev starih od 20 do 45 let. Starost namreč ne igra pri tej bolezni nobene vloge. Drobci kremenčevega in baritnega prahu prodrejo prav tako v mlajša kakor v starejša pljuča in povzročijo skraja vnetje sluznice, potem pa vedno večje brazgotinaste tvorbe, tako imenovane vozličke. Le-ti so iz čvrstega tkiva, zato onemogočajo, da bi se pljuča pri dihanju dovolj razširila ter sprejela zadostno količino kisika. Od tod bledica, težko dihanje in upadli obrazi.

Pravzaprav se moramo čuditi vztrajnosti rudarjev v obeh rudnikovih obratih — Sitarjevcu in Plešah —, ki vedo, da se v sedanjih delovnih pogojih bolezen iz dneva v dan zažira vanje. Prepričani so namreč, da njihovo zdravje ne bo več ogroženo, čim bodo merodajni uvideli, da je nujno podvzeti zaščitne ukrepe. 30 milijonov investicijskega posojila so vzeli letos, toda ta denar so uporabili za novi separaciji v obeh obratih. Brez teh bi morali namreč rudnik že čez nekaj let zapreti, ker nakopljejo zmeraj več drobnih vrst barita, pomešanega s cinkom in svincem, ki jih ni mogoče ročno sortirati.

Če bi hoteli rudarje res dobro zdravstveno zaščititi, bi morali imeti vsaj 10 milijonov din. Toda denarja ni. Zato so vsi zdravstveni »ukrepi« le — razgovor o bolezni in tuhtanje, kako bi prišli do potrebnega denarja. Kar je upravno vodstvo moglo storiti zoper bolezni, je že storilo. Prispevalo je 500.000 din za ureditev nove ambulante v Škofljici in za nabavo potrebnega instrumentarija. Delavci iz obrata Pleše so se namreč prej branili hoditi k zdravniku, ker jim zavod za socialno zavarovanje ni povrnil potnih stroškov. Od Škofljice do Rakovnika, kamor so hodili na zdravniške preglede, je namreč manj kot 10 km. Ambulantno delo v Sitarjevcu opravljata zdaj dva zdravnika, medtem ko je prej nudil pomoč en sam zdravnik. Razen tega je vodstvo podjetja dalo 1952. in v začetku 1953. leta pregledati vse rudarje in zunanje delavce, da bi ugotovilo, koliko jih je silikoznih. Še istega leta so strokovnjaki preiskali jamski zrak in ugotovili, da je v njem štiri do 10-krat več baritnega prahu, kakor je dopustno. Na posredovanje Republiške inšpekcije dela jim je nato idrijski rudnik odstopil 50 »Comfo« mask, ki naj bi preprečile vdihavanje prahu. Na žalost pa je že lani konec leta zmanjkalo vložkov za te maske. Rudnik jih je hotel nabaviti iz inozemstva, pa je misel opustil, ker stane en sam 22.000 deviznih dinarjev! Čeprav imajo devizna sredstva, bi tolikšnega izdatka ne mogli utrpeti, kajti v jamah dela z maskami 50 ljudi. Zato so kupili domače vložke, ki pa se zelo slabo obnesejo. Po končanem delu imajo rudarji toliko prahu na ustnicah in v nosnicah, kakor če bi delali brez mask. Vložki so iz navadnega pivnika, ki ga drobci prahu naravnost zabetonirajo in tako otežkočajo dihanje. Z nabavo vložkov pa bodo imeli najbrž še dolgo težave, ker nova odločba o uvozu varnostnih sredstev ne velja tudi za baritne rudnike. Da bi dali 22.000 deviznih dinarjev za en sam vložek ali 88.000 deviznih dinarjev za novo masko, pa je spričo rudnikovih finančnih težav nemogoče. Preostane torej ena sama pot: doseči, da bi zagrebška tovarna »Ris« začela izdelovati dobre vložke. Po izjavah Medicinskega inštituta za raziskave bi ji to uspelo. Žal pa v tej tovarni nočejo ničesar slišati o proizvodnji vložkov, ker si od tega ne obetajo dobička. Težko je verjeti, da bi se jim delo ne izplačalo, saj se silikoza pojavlja v 11 naših rudnikih in kamnolomih širom po državi in je ogroženih okoli 7000 zunanjih delavcev in rudarjev.

Vendar pa ne gre samo za dobre maske in vložke, kajti s tem bi bolezen samo delno preprečili. Nujno bi bilo uvesti tudi mokro vrtanje. To pa je še težji problem, ker bi rezervoarji, cevi, instalacija in vrtalne glave na mokro izplako stali 10 milijonov din. Kljub temu, da še nimajo denarja, jim železarna Ravne že izdeluje prototip take vrtalne glave in ga bodo verjetno že konec tega meseca preizkusili. Morda jih bo ta železarna oskrbela tudi z vrtalnimi kladivi na mokro vrtanje, ki jih za sedaj še uvažamo in stane eno samo 40 milijonov dinarjev! Načrte so v Ravnah že izdelali. O serijski proizvodnji teh kladiv pa bodo odločili rudniki in kamnolomi. Železarna se bo namreč lotila dela le, če bo dovolj naročil. Upajmo, da druga podjetja, kjer se javlja silikoza, niso tako bogata, da bi za eno samo inozemsko vrtalno kladivo izdala kar 40 milijonov. Baritni rudnik v Škofljici bi si lahko nabavil vrtalna kladiva s sesalci za prah, ki bi jih stala »samo« 5 milijonov, toda po mnenju strokovnjakov, bi se v njihovih jamah bolje obneslo mokro vrtanje.

Zdravstvena zaščita v baritnem rudniku Škofljica visi torej v zraku, medtem ko drobci silicijevega in baritnega prahu ne obvise v zraku, ampak prodirajo v pljuča delavcev in prodirali bodo tako dolgo, dokler rudnik ne bo imel vseh potrebnih pripomočkov. Teh pa si ne bo mogel nabaviti, če ne bo uredba o nakupu inozemskih zaščitnih sredstev veljala tudi za nekovinske rudnike, oziroma če Gospodarski svet LRS ne bo prispeval 10 milijonov din za mokrovrtalne naprave. K sreči si je rudnik poceni nabavil vsaj vrtalna kladiva, drugače bi bili za denar še v večji zagati.

Kakor smo že uvodoma rekli, se zdravstveno stanje v rudniku iz dneva v dan slabša, zato bo treba rudarjem čimprej na ta ali oni način pomagati.

Razširjajte
Delavsko enotnost

Reka dobi medicinsko fakulteto

Prihodnje leto bodo na Reki odprli medicinsko visoko šolo. Za sedaj bo oddelek zagrebške medicinske fakultete, ker bo prevzela le študente petega in šestega letnika. Ker sta na Reki že dve srednji medicinski šoli, so zdravniki mnenja, da se bo z otvoritvijo medicinske visoke šole ta predel osamosvojil glede preskrbe z zdravstvenim kadrom, katerega mu zelo primanjkuje.

Zakaj nezaposlenim še vedno odštevamo službena leta?

Uredba, po kateri se brezposelnim odštevajo službena leta, je izšla tedaj, ko je pri nas primanjkovalo delovne sile in smo hoteli prisiliti k zaposlitvi slehernega, ki je bil že v službi. Zdaj, ko je delovne sile dovolj, bi kazalo uredbo spremeniti, saj prizadene večidel matere, ki so zapustile službo bodisi zaradi preobremenitve z gospodinjstvom, bodisi zaradi rahlega zdravja. Marsikatera teh žená, ki še ni stara štirideset let in so njeni otroci že prekoračili 14. leto, je v skrbeh, kaj bi bilo z njo in otroki, če bi ji mož umrl. Med tem, ko je bila doma, so ji avtomatično črtali morda že vsa službena leta (za vsako leto, ko ni bila zaposlena, so ji odvzeli leto dni pridobljenega zavarovalnega staža), tako da bi jo morali pri ponovni zaposlitvi na novo pokojninsko zavarovati. Še kočljivejše pa bi bilo, če spričo kopice otrok ne bi mogla v službo.

Menim, da bi ženam, ki so zaradi družinskih razmer zapustile službo, lahko pustili nedotaknjena vsaj leta službovanja, saj kot gospodinje opravljajo pomembno družbeno funkcijo. S tem bi jim dali tudi pobudo, da bi se tedaj, ko bi otroci dorasli, ponovno zaposlile in si s tem pridobile pravico do osebne pokojnine. Ali ne bi bilo to pravičneje?

L. S.

BURMA PRIPRAVLJA NOV ZAKON
o socialnem zavarovanju

Burma sodi med tiste dežele, ki so se šele pred nedavnim otresle kolonialnega jarma, in vendar se že odlikuje po smelem reševanju ekonomskih in socialnih vprašanj.

Novi zakon o socialnem zavarovanju bo veljaven od 1. maja 1955. dalje. Program bodočega socialnega zavarovanja je že izdelan. Po novem se bodo zavarovanci lahko 13 tednov brezplačno zdravili in prejemali tudi hranarino. Ob nesreči pri delu bo imel zavarovanec pravico na zdravljenje in na hranarino za ves čas zdravljenja. Če pa se bo delavec smrtno ponesrečil, bo dobila njegova družina primerno odpravnino. Zakon bo ščitil tudi zaposlene noseče žene. Zaposlena žena bo imela pravico na trimesečni porodniški dopust.

Pravico do hranarine bo dobil zavarovanec po 17 tednih rednega vplačevanja v sklad za socialno zavarovanje, medtem ko bodo noseče žene dobile gmotno pomoč po 26 tednih plačevanja. Ob nesrečah pri delu se bo ponesrečenec brezplačno zdravil in dobival tudi hranarino, ne glede na to, koliko časa je zavarovan.

Kolikšna je razlika med sedanjim socialnim zavarovanjem in bodočim, naj pove samo tale primer: bolni zavarovanci dobivajo sedaj le hranarino, ki pa je precej nižja od plače, in to največ 30 dni. Nimajo pa pravice na brezplačno zdravljenje. Kakor je dejal U. Rašid, burmanski minister za delo, se vlada zaveda, da je novi program socialnega zavarovanja še skromen, vendar že prvi korak k novemu sistemu, ki bo vsem delovnim ljudem zagotovil zdravstveno socialno zaščito (Novi zakon socialnega zavarovanja bo namreč zaščitil le tovarniške in pristaniške delavce, železničarje, rudarje in črpalce nafte.)

Skromnost socialnega zavarovanja je minister utemeljil s tem, da vlada ne sme preveč obremeniti industrije, ki se komajda razvija. Če bi drugače ravnala, bi onemogočila industrijski razvoj Burme, ki pa je za porast blagostanja v tej deželi nujno potreben.

IZ SOCIALNEGA ZAVAROVANJA
NOVE UGODNOSTI

Ugodnosti, ki jih imajo naši socialni zavarovanci glede brezplačnega zdravljenja, so tolikšne, da jih niti gospodarsko razvitejše države kakor je naša, ne nudijo svojim delovnim ljudem. Novi zakon o zdravstvenem zavarovanju, ki ga bo konec tega meseca sprejela Zvezna skupščina, bo mnoge žene-matere, ki niso in ne morejo biti zaposlene zaradi družinskih razmer, razbremenil velike skrbi, kaj bo z njimi, če mož umre. Vsem ženam, ki bodo ob moževi smrti izpolnile štirideseto leto, bo poslej priznana družinska pokojnina in prav tako mlajšim materam, če bo le eden izmed otrok mlajši od štirinajst let.

Brezposelnost v Kanadi

Število nezaposlenih v Kanadi je znašalo konec avgusta okoli 174.000, t. j. skoraj dvakrat več kot lani ob istem času. Pričakujejo, da bo pozimi narasla nezaposlenost na 300 tisoč. Zato bodo znatno omejili priseljevanje v Kanado.

Materinska posvetovalnica na Viču pri Ljubljani. — Takole v Materinskem domu na Viču pripravljajo noseče žene na materinstvo. Medicinske sestre jih seznanjajo tudi s prehrano dojenčka, higieno žene, skratka z vsem, kar mora vedeti vsaka žena, zlasti bodoča mati. Dnevno jih posluša predavanja več kot 40. Tiste, ki žive doma v slabih razmerah in neprimernih stanovanjih, lahko zadnjih šest tednov pred porodom stanujejo v Domu.

SKUPNOST ZA RAZVOJ GOSPODINJSTVA
Kako razbremeniti žene

Že vsa povojna leta čutimo, da so zaposlene žene preobremenjene. Služba in skrb za dom jih duševno in telesno izčrpavata. Neprijetne posledice tega je čutiti ali doma ali v službi; odvisno od ženinega veselja in prizadevnosti do enega in drugega. Tu so tudi vzroki, zakaj se naše žene bolj ne uveljavljajo v javnem življenju.

»Naj možem za toliko zvišajo plače, da se bodo žene lahko posvetile samo gospodinjstvu, pa bo konec težav,« modrujejo tisti, ki ne pomislijo, da bi ženam z izključitvijo iz družbene proizvodnje in upravljanja odvzeli pravice, za katere so se dolga desetletja borile. Tako pač ne kaže rešiti vprašanja, ki dobiva že družben karakter, saj je veliko naših žena zaposlenih. Toda ne pritožujejo se samo žene, ki so zaposlene. Nad preobremenjenostjo se pritožujejo tudi tiste, ki se bavijo samo z gospodinjstvom.

Kaj torej storiti, da bodo gospodinje lahko v službah in dom brez posebnega truda v redu? S tem vprašanjem se zadnje čase bavijo ne le ženska društva, temveč tudi veliko naših strokovnjakov, od arhitektov ekonomistov pa do gospodinjskih učiteljic. Gre namreč za to, da bi končno razvili naše zaostalo gospodinjstvo, uslužnostna podjetja ter javno prehrano in poskrbeli gospodinjam ceneno pomoč pri delu. Zakaj družbeno prizadevanje za napredek gospodinjstva? Zato, ker se zavedamo, da je gospodinjstvo sestavni del družbenega življenja in vpliva na naše skupno gospodarstvo in na življenjski standard. Evo dokaz: na Švedskem, kjer je gospodinjsko delo dosti bolj mehanizirano kakor pri nas, opravijo gospodinje več delovnih ur kakor industrijski delavci. Koliko več časa gre za gospodinjstvo šele pri nas? Žene trošijo svoje moči za delo, ki bi ga lahko opravili stroji, namesto da bi se udejstvovale v proizvodnji in javnem življenju.

Še precej vode bo preteklo, preden bo vsem našim gospodinjam olajšano delo, vendar so prvi uspehi prizadevanja za razvoj gospodinjstva že vidni — po zaslugi Zavoda za napredek gospodinjstva v Ljubljani. Zavod si že od ustanovitve dalje prizadeva razviti stanovanjsko kulturo, gospodinjsko tehnične pripomočke in izpopolniti našo prehrano ter gospodinjsko prosvetljevanje nasploh. Seveda delo počasi napreduje, kajti mnogo časa vzame že samo proučevanje sedanjega stanja, razpisovanje anket, razgovori s strokovnjaki in sestavljanje načrtov, ki jih bo mogoče realizirati le, če ne bo Zavod pri naših gradbenih, industrijskih in obrtnih podjetjih naletel na gluha ušesa. Kar takoj naj povem, da so podjetja, na katera se je Zavod doslej obrnil, rada sprejela naročila in upoštevala nasvete, s katerimi naj bi izboljšala proizvodnjo gospodinjskih pripomočkov.

Letos se je Zavod skupno z arhitekti in drugimi strokovnjaki posvetil predvsem vprašanju sodobne kuhinje. Izdelal je načrte, po katerih so v Tovarni pohištva Maribor napravili moderno in praktično kuhinjsko opremo. Posamezni kosi pohištva so tako narejeni, da se gospodinje ne bodo po nepotrebnem sklanjale in, kar je zelo važno, da ne bo treba vsega pohištva hkrati kupiti. Pri sedanjem standardnem kuhinjskem pohištvu ne bi mogli pogrešiti kredence, saj hranimo v njej vso posodo. Nova kuhinja pa ima več majhnih omaric, tako da ne bomo v zadregi, če skraja ne bomo kupili vseh. Opremo bomo lahko na razne načine kombinirali in dopolnjevali. — Nasploh pa si bo Zavod prizadeval, da bi naša podjetja izkoriščala pri izdelavi stanovanjske opreme ves napredek tehnike in uporabljala, kjer je le mogoče, različne umetne materiale namesto lesa. Tako pohištvo bi bilo cenejše pa tudi lažje.

S sodobnim kuhinjskim pohištvom bo Zavod opremil preizkusno kuhinjo v Mojzerjevem domu v Ljubljani. Tu bo namestil tudi vse najmodernejše kuhinjske pripomočke: električni štedilnik, papinove lonce, cedilnike za posodo, električne pečenjake itd. Strokovnjaki bodo vse te pripomočke preizkusili, če jih še niso.

Se vam ne zdi čudno, da Zavod propagira namesto zidanih štedilnikov električne, ko nam električnega toka primanjkuje? Če bi v Zavodu mislili samo za eno leto ali dve naprej, jih prav gotovo gospodinjam ne bi priporočali. Toda tedaj, ko bo pri nas dovolj električne energije, bodo električni štedilniki skoraj povsem zamenjali drva. Ali veste, da porabimo 54% posekanega lesa samo za kurjavo? Torej več kakor za gradnjo, lesno industrijo in kemično predelavo skupaj. Drva bodo v bodoče zmeraj dražja, ker ima kemična predelava lesa še velike perspektive. V Tovarni okovja, kjer so izdelali novi električni štedilnik, so upoštevali, da nam večkrat zmanjka elektrike, zato so štedilniku dodali pečico na drva ali premog. Zavod za napredek gospodinjstva je štedilnik že preizkusil in ga pohvalil.

Omenili smo odcejalnike za posodo. Prototipe je izdelalo ljubljansko podjetje »Tribuna« po naročilu Zavoda, izdeluje pa jih tudi Tovarna emajlirane posode v Celju. Odcejalniki naj bi odvzeli gospodinjam drobno, vendar zamudno delo — brisanje posode. V vroči vodi splaknjeno posodo bodo gospodinje postavile na odcejalnik, sestavljen iz jeklenih žic, med katerimi je toliko prostora, da lahko vtakneš majhen ali velik krožnik mednje. Drugo posodo pa bodo položile na odcejalnik in jo pustile toliko časa tam, dokler se ne bo osušila. Ta priprava bo gospodinjam prihranila razen časa tudi izdatke za kuhinjske krpe ter jih rešila bojazni, da bi z njimi prenašale bacile.

Kakor marsikatera gospodinja ve, izdeluje naša industrija že več strojev in priprav, namenjenih za pomoč pri gospodinjskem delu. Zavod vse te nove izdelke proučuje. Predlagal je na primer izboljšave pri električnem pečenjaku, v svoji novi kuhinji bo preizkusil tudi razne kozarce, jedilni pribor in drugo, kar doma izdelujemo. Že sedaj pošilja podjetjem navodila in jih opozarja na pomanjkljivosti. Razen tega sestavlja načrte za nove proizvode, na primer za pralne stroje, ki naj bi jih kolektivno uporabljali in jih bosta izdelovali bodoči tovarni gospodinjskih pripomočkov v Sežani in Postojni. Prototipe bodo v Zavodu preizkusili, šele potem jih bodo začele tovarne serijsko proizvajati.

Tako se bodo v preizkuševalnicah zvrstili tudi doma izdelani sesalci za prah, likalniki, šivalni stroji, sobni ventilatorji in podobno. Preizkušanje aparatov in sestavljanje načrtov bo sicer precej stalo, vendar če pomislimo, da v Sloveniji okoli 300.000 gospodinjstev neracionalno gospodari, stroške Zavoda lahko opravičimo.

Napak bi bilo misliti, da bodo vsi ti novi gospodinjski pripomočki prišli v poštev samo v mestih. Naše podeželje se elektrificira, zato bodo tudi kmečke žene lahko uporabljale vse gospodinjske električne naprave, bodisi za individualno ali kolektivno uporabo. Mar bi se jim ne prilegla skupna pralnica, kjer bi v dveh ali treh urah oprale celo »žehto«? In to brez posebnega truda! Najbrž bi se tudi ne odrekle konserviranju sadja, če bi imele potrebne pripomočke.

Naše delovne žene pa bodo v bodoče razbremenjevala tudi številna uslužnostna podjetja — čistilnice za obleko, krpalnice itd., ki jih bodo odprli biroji za pomoč v gospodinjstvu. Zavod za napredek gospodinjstva pa organizira nove mlečne in obratne kuhinje ter mlečne restavracije. V Ljubljani bo odprl celo javno menzo, iz katere bomo lahko jemali hrano na dom, in krpalnico, kjer bodo delale začasno brezposelne žene. Prvi koraki za razbremenitev žena so torej že storjeni. Biroji za pomoč v gospodinjstvu v Ljubljani, Mariboru in Kranju se odlično obnesejo. Obnesli pa bi se najbrž v vseh industrijskih krajih, zlasti kjer je veliko žena zaposlenih.

O ŽIVLJENJU GRADISOVCEV
Pri nas je vse drugače

V eni izmed zadnjih številk »Delavske enotnosti« sem bral članek o življenju Gradisovcev v barakah na Šmartinski cesti. Če so podatki točni, tistim delavcem vsekakor ni lepo (Op. ur.: Podatki so točni in preverjeni). Toda ne mislite, da je tako na vseh gradbiščih! Dobro namreč poznam življenje Gradisovcev v Kidričevem, Zenici, Medvodah in na avtocesti Ljubljana—Zagreb, kjer tudi sam delam.

Na teh gradbiščih so menze lepo urejene in svetle. V vsaki je prostora za 200 do 300 ljudi. Mize so pokrite s čistimi prti. Ob vsaki stoje štirje stoli. Hrana, ki jo servirajo, je okusna, kalorično zadovoljiva in poceni, kar vedo tudi vsi prehodni gostje.

Čeprav že dolga leta službujem pri »Gradisu« in sem precej prepotoval, še nikjer nisem videl, da bi bila okna delavskih stanovanj zadelana s papirjem. Naselje v Zenici je po mnenju kritičnih opazovalcev celo eno najlepših v državi. V Kidričevem so se delavci preselili iz lesenih barak v zidane stavbe. V Medvodah, ob lepem Zbiljskem jezeru, imajo Gradisovci popolnoma nove barake; v vsaki sobi spi do šest delavcev. Postelje so lične, nikogar tudi ne zebe: razen dveh rjuh in podzglavnika ima vsak delavec tri odeje. V omarah hranita obleko po dva delavca. V vsaki sobi je mizica s stoli in peč, ki jo kurijo z drvmi. Kurjavo nanosijo čistilke v popoldanskih urah.

Hišnih svetov seveda tudi na teh gradbiščih ni. Delavstvo, ki stanuje v naših barakah in zidanih stanovanjskih stavbah, ni stalno. Fluktuacija delovne sile je zlasti na avtocesti precejšnja. Namesto hišnih svetov pa imamo starešine barak. Le-ti so najboljši delavci, ki po razgovorih s sostanovalci opozarjajo upravnike barak na stanovanjske probleme. Doslej so se starešine barak dobro obnesli.

Kar se kurjenja v samskih sobah tiče, pa na vseh treh gradbiščih odločajo sami delavci.

Naj povem še, da naši delavski sveti niso zbori »kimavcev«, saj resnično upravljajo gradbišča. Upam si trditi, da ni v njih nobenega delavca, ki molči iz strahu, da bi ga kdo pri delu »sekiral« ali ga spravil ob kruh. Zaradi ugovarjanja na zasedanjih še nikogar niso preganjali.

Pri nas sindikalne organizacije niso pozabile na svoje primarne naloge. Skupno z drugimi družbenimi organizacijami, delavskimi sveti in upravami gradbišč rešujejo vse probleme v korist delavstva in skupnosti. Da naši člani sindikata ne spijo in tudi niso spali, pa so dokaz številni delovni uspehi, ki se jih bodo spominjali pozni rodovi. Delamo, kakor nam narekuje naša socialistična zavest in smo zgradili doslej večino naših novih industrijskih objektov.

U. S.

Veliko krvodajalcev

V okolici Maribora se je tako delavsko kakor kmečko prebivalstvo v velikem številu odzvalo človekoljubni akciji za zbiranje krvi. V Bistrici pri Rušah je skupina zavoda za transfuzijo krvi že opravila svoje delo, drugod pa še zbirajo prijave.

Kakor smo že rekli, so najprej dali kri v Bistrici pri Rušah. V tamkajšnji Tovarni okovja in pločevinastih izdelkov je kar 100 delavcev ponudilo svojo kri, posebej pa se je vaškemu odboru Rdečega križa prijavilo 15 vaščanov. Aktiven je bil tudi vaški odbor Rdečega križa v Limbušu. Zbral je okoli 40 krvodajalcev.

G. G.

S PLENUMA ZVEZE KNJIŽEVNIKOV JUGOSLAVIJE

RAZREDNI BOJ

in njegov odsev na posameznih toriščih človekove duhovne dejavnosti, vštevši umetniško ustvarjanje

V preteklem tednu so književniki Jugoslavije obravnavali na svojem plenarnem zasedanju razna vprašanja sodobnega književnega ustvarjanja. V referatih in razpravah so sodelovali naši najvidnejši književniki in kulturni delavci.

To je bilo eno med najplodovitejšimi zasedanji naših književnikov, kajti razčiščena so bila mnoga vprašanja s kulturnega področja. K temu je v znatni meri tudi doprinesla pomembna razprava tovariša Borisa Ziherla, ki jo priobčujemo v celoti.

Namen tega plenuma vsekakor ni bil obravnavati določena vprašanja s področja estetike in književne kritike in o tem sprejeti določene sklepe. Tisto, kar smo od tega plenuma pričakovali, je, da ugotovi posamezne probleme našega književnega ustvarjanja, ki terjajo, da jih nadalje obravnavamo v polemiki in razpravi. Tisto, kar smo od tega plenuma pričakovali, je, da avtentično soči različna mnenja in stališča, ki se nanašajo na omenjeni dve področji. Sodim, da je ta plenum precej opravičil ta pričakovanja.

Kakor koli so že pomembne in vsebinsko tehtne in zato za slehernega govornika na tem plenumu privlačne teme, katerim sta posvečena referata tovarišev Krleže in Vidmarja, se bom vendarle pomudil na nekaterih drugih manj teoretičnih, a bolj kulturno političnih vprašanjih. Prvič zato, ker bi ukvarjanje s takšnimi poglavitnimi vprašanji, kakor so pomen in smisel umetnosti, realizem in fantastika itd. vzelo preveč časa, določenega za to razpravo. Drugič zato, ker je bilo o teh vprašanjih v razpravi že precej govora. Tretjič zato, ker se mi zdi potrebno, da iz množice vprašanj, ki so bila sprožena na tem plenumu, izločim nekatera izmed tistih, spričo katerih najpogosteje pride bodisi do nesporazumov, bodisi do načelnih nesoglasij v uveljavljenju praktične kulturne politike.

Predvsem gre tu za vprašanje tako imenovane ždanovščine ali, kakor je bilo rečeno v enem izmed predvčerajšnjim prebranih referatov, naše pseudoantiždanovščine.

Po mojem mnenju gre za dve globoko različni razlagi ždanovščine.

Prva razlaga, na katero se menda nanaša izraz pseudoantiždanovščina, sloni na znani Leninovi izjavi v razgovoru s Klaro Zetkin, ki je organsko povezana s stališčem, izraženim v Leninovem članku »Partijska organizacija in partijska književnost«. Ta članek je bil napisan kakih 15 let prej, leta 1905, in le-tega omenja v svojem referatu tovariš Šinko, pripisujoč mu značaj čisto prigodnega članka, napisanega z gledišča praktičnih političnih potreb, kar povsem ne drži.

V razgovoru s Klaro Zetkin je Lenin poudaril: »Sleherni umetnik, vsakdo, ki se ima za umetnika, ima pravico ustvarjati svobodno, docela neodvisno, v skladu s svojim idealom.«

To pravico morajo komunisti priznati slehernemu književniku, hkrati pa morajo tudi zase zahtevati pravico, da odkrito, v skladu s svojimi načeli, kot organizacija in kot posamezniki, izražajo in branijo svoje mnenje o posameznih vprašanjih in pojavih v našem kulturnem življenju. Govoreč o pojavih idejnega razsula in kaosa na področju umetniškega ustvarjanja, a upoštevajoč potrebo po idejnem boju zoper takšne pojave, je Lenin v taistem razgovoru rekel: »Mi smo komunisti. Mi ne smemo držati križem rok in dovoliti kaosa, da bi se razvijal po svoji volji.«

Različna pojmovanja ždanovščine

Pristaši prvega pojmovanja ždanovščine potemtakem zavračajo tako imenovano programatično estetiko in z njo povezano birokratično dekretiranje umetniškega ustvarjanja, se pravi zamenjavo idejnega boja na kulturni fronti z administrativnimi ukrepi in pritiskom. Birokratski pritisk, dekretiranje in administrativni ukrepi na področju umetniškega ustvarjanja — to je po njihovem mnenju ena izmed glavnih značilnosti ždanovščine, razen drugih, nič manj bistvenih, o katerih sem govoril v svojem članku »Prispevek k razjasnitvi nekaterih pojmov«. Toda za ždanovščino, po tem prvem pojmovanju, nikakor ni bistven idejni boj zoper dekadenco in kaos v književnosti in umetnosti. Kaj imam za dekadenco, sem prav tako pojasnil v pravkar omenjenem članku.

Drugo pojmovanje je v tem, da je treba za ždanovščino imeti sleherno marksistično priznavanje partijnosti, se pravi, objektivne družbene pogojenosti in smotrnosti umetniškega ustvarjanja, za ždanovščino smatrajo sleherni dvom o umetniški vrednosti raznih modnih smeri in manir, katere je tovariš Krleža v svojem referatu točno in izčrpno označil. Za ždanovščino imajo često celo dajanje prednosti klasični umetnosti, njeni lepoti in popolnosti, kar vse ji je zagotovilo zgodovinsko trajnost. Mnoga dejstva pričajo o nestrpnosti, nedemokratičnosti, ki prihajajo do izraza v boju pristašev drugega pojmovanja zoper tako imenovano pseudoždanovščino. Še več, lahko rečemo, da je njihova težnja po monopolu v našem književnem življenju, združena s poskusi, da bi diskriminirali vse, kar se ne strinja z njihovim, pogosto zelo problematičnim pojmovanjem umetnosti in lepote, postala zdaj ena izmed hudih nevarnosti za razvoj naše književnosti in umetnosti. Hkrati so najrazličnejše protimarksistične teorije, ki uživajo v teh krogih domovinsko pravico, zlasti teorije o nadrazrednem pomenu in brezpartijnosti umetnosti, postale najprimernejši zaklon za zelo zavestno partijno, in sicer reakcionarno partijno dejavnost na področju književnosti in umetnosti.

O znanstveni in programatični estetiki

Z vprašanjem ždanovščine in pseudoantiždanovščine je dokaj tesno povezano vprašanje znanstvene in programatične ali normativne estetike, o katerem sta na tem plenumu razpravljala tovariša Ervin Šinko in Janko Kos.

Iz referata tovariša Šinka ni videti, ali zavrača ali pritrjuje možnosti in nujnosti znanstvene marksistične estetike. Šinko trdi, da niti Marx, niti Engels, niti Lenin niso ustvarili znanstvene estetike, kaj šele nekakšen estetski kánon, poln imperativov, nekakšno novo normativno znanost. Mislim, da je tovariš Šinko s tem povedal samo pol resnice. Drži da niti Marx, niti Engels, niti Lenin niso ustvarili nobenega estetskega sistema, ki bi bil podoben Kantovemu ali Heglovemu. Njihovo delo ni bilo nikdar usmerjeno izrecno na to področje. Pač pa so, zlasti Marx in Engels, nedvomno tvorci znanstvene teorije družbenega razvoja, tako imenovanega zgodovinskega materializma, ki je edini lahko podlaga za izgrajevanje prave znanstvene estetike. Gradeč na svojih znanstvenih ugotovitvah, so nam v raznih kontekstih zapustili mnogo pomembnih misli o posebnih zakonitostih umetniškega ustvarjanja, ki nedvomno pomenijo pozitivno pridobitev znanstvene estetike. Glede možnosti in nujnosti znanstvene estetike se v glavnem strinjam z argumenti, s katerimi tovariš Kos brani eno kakor drugo. Želel bi pa poudariti:

Kot sleherno znanstveno spoznanje, ki postane neločljivi del človeškega spoznanja o svetu, prispeva k temu, da se človek v tem svetu znajde, tako lahko postane tudi znanstvena estetika v nekem smislu normativna, če njene pozitivne pridobitve prodro globoko v umetnikovo zavest in spoznanje in postanejo tako neločljivi sestavni del njegovega duha in razuma. Samo o takšni normativnosti znanstvene estetike je moč govoriti in o nobeni drugi. Nobena revolucionarna pesem ne more nastati, če revolucionarni poziv ne najde odmeva v najintimnejših kotičkih umetnikovega »jaza«. Tega odmeva ni moč ustvariti z nobenimi uradnimi ukazi in odloki. Ustvari ga lahko zgolj življenje samo, konkretni objektivni in subjektivni pogoji umetnikove individualne biti. Med objektivne pogoje te biti sodita tudi obseg in moč raznih idejnih vplivov, vštevši seveda tudi idejni vplив komunistov, marksistov.

Književna kritika

Kakor se lahko strinjam malone z vsemi bistvenimi tezami iz tistega dela referata Janka Kosa, v katerem je govora o znanstveni in normativni estetiki, pa se ne morem strinjati z njegovim razkosavanjem kritike na sociološko, politično, čisto estetsko itd. Kos je v tem pogledu iz naših sedanjih tegob napravil vrlino. Ni dvoma, kritika umetnine je lahko — in doslej je v resnici najpogosteje ravno takšna — pretežno sociološka ali filozofska, ali pa pretežno estetska, vse tja do čistega formalizma, kakršni so pač kritikovi nagibi, smoter in sposobnost. Prav tako je nedvomno res, da pri nas praktično še nimamo celovite marksistične književne kritike, ki bi z vseh vidikov presodila konkretno književno delo. Najvišji vzpon v boju za takšno celovito književno kritiko pri nas pomeni nedvomno književno kritično delo Miroslava Krleže. Mislim, da bom tovarišu Kosu najbolje pojasnil, kako si predstavljam celovito marksistično književno kritiko, če ga opozorim, denimo, na Krležev članek o Marcelu Proustu.

Umetnik in ljudske množice

Na koncu bi se dotaknil še enega vprašanja, o katerem je bilo govora na tem plenumu, to pa je vprašanje odnosa med umetnikom in ljudskimi množicami. S tem vprašanjem sta se zlasti ukvarjala tovariša Šinko in Bihalji-Merin.

Tovariš Šinko gradi svoje izvajanje na Leninovem stališču, da umetnost pripada ljudstvu, da pa je treba zaradi približevanja umetnosti ljudstvu najprej izboljšati njegovo splošno izobraževalno in kulturno raven. Ni dvoma, da je takšno stališče docela pravilno in da mora postati eno izmed glavnih vodilnih načel sleherne prave socialistične kulturno-prosvetne politike. Mimogrede rečeno: zdi se mi, da tovariš Šinko vendarle nekoliko podcenjuje sposobnost širokih krogov našega občinstva, da razume književna dela in da precenjuje nedostopnost velikih književnih stvaritev ljudskim množicam. Tovariš Bihalji si prizadeva, da bi s primeri dokazal, kako je v zgodovini vsak nov pojav v umetniškem ustvarjanju naletel na odpor občinstva, da se ni skladal z množicami, ter povzema iz tega sklep, da tudi sodobni odpor zoper tako imenovane modernistične struje izvira iz konservativnosti in nedozorelosti občinstva. To je precej pogosta argumentacija teoretikov in praktikov tako imenovanega modernizma, na bistvene pomanjkljivosti, na katere je že opozoril tovariš Bogdanović. Pa tudi iz primerov samih, ki jih navaja tovariš Bihalji, sledi, da je treba vprašanje vselej postaviti konkretno: kdo, katere družbene plasti in krogi so bili v določenem času zoper kakega novega umetnika, kdo pa je bil zanj.

V zvezi s tem bi rekel nekaj o splošnem vtisu, ki sem ga dobil, ko sem poslušal referate na tem plenumu.

Malone vsi referenti so se zelo obzirno ognili tako odločilnemu dejstvu v tisočletnem družbenem življenju, kot je razredni boj in njegov odsev na posameznih toriščih človekove duhovne dejavnosti, vštevši umetniško ustvarjanje. Videti je, da se ne spodobi omeniti tega dejstva, še zlasti pa je to docela prepovedano, kadar gre za umetnost in književnost. Iz ene skrajnosti smo padli v drugo: iz nekdanjega proletkultovskega relativizma tako imenovane socialne literature, katere poudarjanje razrednega momenta in zanemarjanje občih zakonitosti človeške biti in umetniškega ustvarjanja je privedlo do negacije celotne kulturne dediščine človeštva, smo padli v zanikanje razrednega boja na področju kulturne dejavnosti, v vsesplošno proglašanje vseh umetnikov za revolucionarje in borce za napredne ideale človeštva. Odveč je govoriti o tem, da takšna pojmovanja ne morejo biti primerna za dosledno socialistično kulturno politiko.

Naj zaključim s problemom zrcaljenja naše stvarnosti v umetniških delih, o čemer je bilo govora tako v referatih kakor tudi v razpravi.

Tovariš Bogdanović je po pravici pripomnil, da so o tej naši stvarnosti na tem plenumu govorili dokaj abstraktno. Namesto tega smo bili včasih dokaj obširno seznanjeni s problemi sodobne fizike, astronomije in psihologije. In res, ko bere razne izdelke naše »nove«, »moderne« proze, romane in novele, dobi človek vtis, da je marsikaj kratko malo ukrojeno po tezah sodobne znanstvene, največkrat pa lažne znanstvene psihologije. Časovna in prostorna determiniranost dogajanja izginja, z njo izginja tudi življenje, živi konkretni človek, ki je bil vselej glavni predmet pravega književnega ustvarjanja. Naj mi tovariš Finci oprosti, toda zdi se mi, da so pisatelji, kakor sta Mihajlo Lalić ali Ivan Potrč, vendarle bolj zvesti tradicijam pravega književnega ustvarjanja kot razni lažni znanstveni eksperimentatorji v književnosti. Imam vtis, da mnogi naši novejši pisatelji kaj malo poznajo našo državo in konkretno družbeno dogajanje v njej, polno silno zapletenih psiholoških problemov posameznikov, ki žive in delajo v tej težavni, a veliki stvarnosti prehodnega razdobja. Prosim tudi, naj bi tega ne razumeli kot predpisovanje receptov, temveč kratko malo kot ugotovitev dejstev.

Boris:

PRIVID SVOBODE

Tiran poginja. Ura dvanajst bije.
Končano je. Svoboda naj živi!
Domov gre borec in gredoč izmije
ob zarji v rosi z rok si sled krvi.

Nekdo zastrl je pogled z rokami,
izgnanec gleda svojo rodno vas.
Nek drug pa obstal je kot v omami,
raz šolskih oken čuje spet naš glas.

In tisoče se rok je razgibalo,
na kamen kamen dvigajo krepko.
In v prsih vseh ljudi je čustvo vstalo,
nalahno pesem bratstva zapojo.

(»Nova beseda« št. 1 — 1. maj 1944,
glasilo IV. operativne cone NOV in POS)

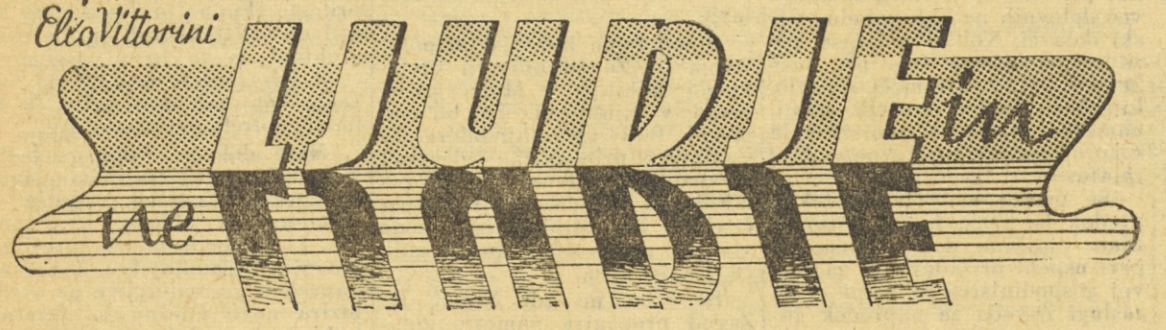

LII.

Tudi Foppa, dragi Scipion. Zakaj Foppa?

Mali Foppa, ki je padel v borbi, je bil s petorico mrtvih na sončni strani trga Augusto, edini med vsemi popolnoma oblečen. Padel je z orožjem v roki; ni mu bilo treba upogniti glave pod sekiro. In vendar, kdo bi mogel reči, da je bila njegova smrt upravičena?

Pred Foppo se je Gracco srečal s Scipionom. Ali so se prepoznali? Morda se niso: eden je utegnil biti v enem, drugi pa v drugem avtomobilu. Gledali so se in morda niso vedeli, da so se večer pred tem še skupaj borili: toda pogovarjali so se in gubica se je prikazala na Graccovih ustnah, na Scipionovem obrazu pa si lahko opazil povsem rahel gib. Govorila sta o Foppi.

Zakaj Foppa?

Rad je hodil v kino, ljubil Kitajce in govoril, da je vse izdatnejše od kruha, celo svilo-prejkine bube. Njegov obraz je bil trd in dober. Bil je miroljuben in preprost človek. Zakaj je zdaj mrtev?

Ni se mu bilo treba boriti: samo ljubiti kino in Kitajce. Toda prisiljen je bil boriti se in bil je kot dekletce, ki so jo izvlekli iz posteljice in jo ustrelili. To je bilo povsem isto. Nič manj nedolžen ni bil od nje in njegova smrt je bila ista kot njena. Nič manj neupravičena.

Isto je bilo s Coriolanom.

Tudi on je umrl z orožjem v roki, toda tudi on je umrl nedolžen in njegova smrt je neupravičena. Tudi za njega so lahko rekli: In zakaj on? Bil je miroljuben in preprost človek, vlačil je s seboj po vseh skrivališčih ženo in otroke, za vsako ceno je hotel živeti z njimi skupaj in govoril je, da bi ne znal napraviti ničesar, če bi ne imel kakršnekoli luknje, kamor bi se sleherni dan vrnil in tam našel svojo ženo in svoje otroke.

Umrl je, ker je bil prisiljen boriti se. Zakaj pa je bil prisiljen boriti se?

Videl je Barco Tartara, kako tudi on gleda na mrtvega in opazil, da je prav isto govoril tudi Barca Tartaro. Sta mar hkrati rekla? In zakaj tudi on?

Ob njem je ležalo mrtvo dekletce. Njena glava je bila nagnjena proti njemu in njegov obraz se je sklanjal k njej. Gracco jo je spoznal, ko je videl Barco Tartara, kako jo gleda. Nekoč je bil ta obraz odkrit in dober. Zdravo, mu je rekel ta obraz.

Zdravo, mu je odgovoril mrtvi.

In tudi dekletce je odvrnilo: zdravo. Vsi mrtvi so odgovorili: zdravo.

Ničesar ni bilo več tam znotraj odkritega in dobrega; ali kaj krepkega in dobrega, ostrega in dobrega, osredotočenega in dobrega; ničesar otroškega niti starčevskega. Tam znotraj je bila sama resnoba in okrutnost; okrutnost zaradi resnobe: slovo, toda tudi maščevanje v samem slovesu.

Zdelo se je, da pred temi nihče od tistih, ki so gledali zdaj, ali pa so že gledali, ne loči obraz od obraza. Sleherni, da je bil le človek, je stal pred njimi kot pred eno samo samcato pobito družino. In zato je mogel vprašati za Coriolana: Zakaj tudi on? In za Foppo: Zakaj prav tako on? In ni mu bilo potrebno razlikovati med dekletcem in tistim, ki je padel z orožjem v roki. Le kaj naj bi tu razlikoval? Coriolano in Foppa sta padla kakor padejo pošteni ljudje.

Mar niso? je govoril pogled Gracca Enu 2.

En 2 je potiskal kolo in hodil med mrtvimi, med enim in drugim pločnikom in Gracco je že od daleč opazil njegov pogled.

To je tisto, kar vsi mislimo, mu je govoril Gracco.

Ni se mu približal, toda na njegovem obrazu s sivimi sencami se je spet pojavila ona majhna gubica na ustnah.

Dejal mu je: Drugega si sploh ne moreš misliti.

En 2 je obstal, da bi ga ne izgubil izpred oči. Ničesar mu ni odgovoril, toda Gracco je zagledal ,da je bil tudi on, četudi je imel obupan obraz, blag in preprost človek. Mislil je na tisto, kar so mislili prav vsi.

LIII.

Berta Selve ni našla doma .

Potrkala je in ker ni bilo nobenega odgovora tudi njen prihod ni imel več smisla. Vendar pa je prišla v silni naglici. Imela je opraviti ali pa povedati nekaj zelo važnega. Le kaj?

Iz ulice, kjer je Selva stanovala, se je namenila proti Parku.

Tu ni bilo ljudi, bilo je samo sonce, bela tla in sonce, golo drevje in sonce in v tej samoti se je napotila do neke klopice. Sedla je in pričela jokati. Je bilo mar to tisto, kar je imela povedati in opraviti?

Jokala je in celoten Park okoli nje je bil nekakšna samotna peščena ravan sredi obvoza tramvajev, ki so zvonili nekje daleč na obzorju.

Toda zaslišala je nekoga, kako ji govori:

»Kaj se ti je pripetilo, hčerka?«

Dvignila je glavo.

»Jokaš?« je dejal človek.

Bil je starec, Berta ga je videla starega in ubogega, v raztrgani obleki, pošvedranih čevljih in mirno jokala naprej.

»Ali te smem vprašati,« je dejal starec, »čemu jočeš?«

»Ne vem,« je odvrnila Berta.

»Ne veš zakaj jočeš?«

»Rada bi vedela, pa tega ne vem.«

»Se ti je mar kaj pripetilo?«

»Prav ničesar.«

»Niti včeraj? Niti predvčerajšnjim ne?«

»Niti predvčerajšnjim.«

Starec se je vsedel poleg Berte. »Ti si morala nekaj videti.«

»Da.«

»One mrtve?«

»One mrtve?«

»In jokaš,« je nadaljeval starec, »zavoljo njih?«

Berta je ponovno dvignila glavo.

Pogledala je starca in videla, da so bile njegove oči sinje, videla jih je jasne na njegovem starem obrazu. Ali je imelo to kakšen pomen, da so bile njegove oči sinje? Zdelo se je, da ima to svoj pomen.

»Ne vem,« je odgovorila.

Toda morala je še enkrat zajokati v svojih solzah.

LIV.

»Ni potrebno,« je dejal starec, »jokati zavoljo njih.«

»Zakaj ne?« je rekla Berta.

»Potrebno ni jokati za nobeno stvar, ki se danes dogaja.«

»Da ni potrebno jokati?«

»Ne, hčerka. Niti za kri, ki je bila danes prelita.«

»Niti iz užaljenosti? In ne iz bolečine?«

»Če jokamo, sprejemamo. Toda ni potrebno sprejemati.«

»Ljudje so vendar ubiti in ni potrebno jokati?«

»Če jih objokujemo, jih izgubljamo. In ne smemo jih izgubiti.«

»In ni potrebno jokati?«

(Se nadaljuje)

PROSVETNI AKTIVISTI, UMETNOST, UMETNIKI IN KRITIKA

»Slišal sem tukaj definicijo, najboljšo definicijo, kar sem jih kdaj slišal za umetnost, ki jo je, mislim, rekel tovariš iz Senožeč, kaj je pravzaprav umetnost in kakšno je njeno poslanstvo. Poslanstvo umetnosti je, da plemeniti človeka, da ga dela resnicoljubnega, poštenega in dobrega, da mu ustvarja voljo do življenja in do dela. Umetnost nima drugega cilja. Umetnosti se razlikujejo samo po svojem oblikovanju.«

Karol Pahor na prvem zasedanju Glavnega odbora Zveze »Svobod« v Mariboru.

Na zadnjem zasedanju Glavnega odbora Zveze »Svobod« je tajnik Zveze tovariš Roman Albreht med drugim opozoril na to, da deluje v delavskih prosvetnih društvih nekaj tisoč ljudi in da redno obiskuje prireditve teh društev nekaj deset tisoč delovnih ljudi vseh slojev in poklicev. Že to, sicer zelo skopo opozorilo, da precej misliti o kulturnem pomenu delavskih društev, ki s svojo dejavnostjo nedvomno postajajo pomemben kulturni činitelj v našem življenju. V teh društvih in okrog njihove kulturne dejavnosti se namreč zbira dovolj širok krog delovnih ljudi, da lahko govorimo o tem, da so »Svobode« pomemben sestavni del našega kulturnega življenja. Jasno je, da se »Svobode« ne morejo zapirati v neko ozko amatersko prosvetno in kulturno dejavnost, temveč morajo tvorno posegati v naše celotno kulturno življenje. V »Svobodah« je že čutiti precej močno zanimanje za splošna kulturna vprašanja, kar je prišlo do vidnega izraza tudi na zadnjem zasedanju Glavnega odbora Zveze. V razpravi o tem problemu je sodelovalo precej prosvetnih aktivistov, tajnik Zveze tovariš Albreht pa je v razpravi med drugim dejal tudi naslednje:

»Predvsem bi rad povedal, da mi je osebno všeč, ker so bila v včerajšnji razpravi načeta tudi nekoliko kritično dela, posamezne kulturne stvaritve, ki jih lahko beremo v knjigah, revijah in časopisih. Mislim, da se bodo morala naša društva v tej smeri še veliko bolj razvijati. V poročilu sem skušal opozoriti na to, da manjka v »Svobodah« širšega kritičnega javnega obravnavanja kulturnih stvaritev, ki prihajajo pred slovensko javnost. Take obravnave so potrebne zato, ker v naših društvih živi in dela toliko sto in tisoč aktivnih prosvetnih delavcev, od najpreprostejših fizičnih delavcev do uglednih in priznanih kulturnih tvorcev, za katere ne bi mogli trditi, da se enostavno prav nič ne spoznajo na umetnostna vprašanja, za katere ne bi mogli trditi, da enostavno nimajo izoblikovane že neke svoje osebne kulturne fiziognomije in da niso sposobni vrednotiti posameznih kulturnih stvaritev.

O umetniških delih je v delavskih društvih precej govora. Od časa do časa je čuti tudi posamezne kritične presoje in pomisleke. Slabo je le to, da take pripombe najčešče ostajajo zaprte v ožje kroge posameznih društev. Menim, da bi jih kazalo povedati javno, naj bi se ob njih razvile širše razprave. To je potrebno zato, da v javni polemiki razčistimo mnenja in sodbe o posameznih umetniških delih, da ugotovimo, ali so občutki in mnenja, ki se porajajo, umestna in utemeljena! Kratkomalo, da tudi na ta način širimo svoje kulturno obzorje in da s svojimi mnenji in sodbami opozorimo umetniške ustvarjalce na to, kako se njihovo delo odraža v naših spoznanjih in doživetjih.

Zato je želeti, da bi v »Svobodah« več in predvsem javno govorili o umetniških delih z vseh področij umetnosti, ki se pojavljajo v naši javnosti.

Mislim, da je ta ugotovitev jasna in nesporna. Ob njej pa bi rad opozoril na pojav, o katerem je vredno reči nekaj besedi. Kadar je govora o kritični presoji umetniških stvaritev, takrat se nam javljata dve stvari: kako so kritične pripombe povedane in kakšen odnos zavzemajo do njih kulturni ustvarjalci prizadetih umetnin.

Včeraj sem imel občutek, da so bili nekateri tovariši iz vrst umetniških oblikovalcev nerazpoloženi vsled, v bistvu zelo tehtnih, morda le ne preveč posrečeno povedanih opazk, ki so jih izrekli posamezni tovariši na račun nekaterih pesmi, objavljenih v »Besedi«.

Mislim, da tako reagiranje ni zdravo. Predvsem se mi zdi, da bi bila vsaka nestrpnost nasproti takim pripombam neumestna in objektivno celo škodljiva tako umetniškemu ustvarjanju in renomeju umetniških ustvarjalcev, kot kulturni dejavnosti naših društev.

Prepričan sem, da danes pri nas ni resnega kulturnega ustvarjalca, ki ne bi jasno vedel, da se kulturne dobrine ustvarjajo za to, da se ob njih plemeniti naš človek. To je edini »okvir«, s katerim je ograjena svoboda umetniškega ustvarjanja pri nas, če temu sploh lahko rečemo okvir, če to ni le meja med umetnostjo in nazoviumetnostjo. Kakor je v tem »okviru« povsem svobodno umetniško ustvarjanje, prav tako pa ima delovni človek polno pravico, da samostojno presoja umetniške stvaritve. Te pravice delovnim ljudem noben resen umetnik ne odreka, ker si želi zvedeti odkritosrčno sodbo o svojih stvaritvah in ker povsem natančno ve, da človek umetnino šele tedaj začne dojemati, kadar kot osebnost samostojno razmišlja o njej. Kakor stremi umetnik za tem, da bi s svojo umetnino čimbolj plemenitil človeka, tako delovni človek vrednoti umetnine po tem, kako so mu človeško blizu, koliko topline, zavzetosti za človeka diha iz njih. In to je nujno stičišče, h kateremu vsak po svojih močeh in človeških vrednotah stremita.

Zato se popolnoma strinjam s tovariši, ki so govorili, da ne smemo o umetninah govoriti z dveh različnih stališč, z dveh različnih bregov. Umetniki, prosvetni delavci in sploh vsa naša napredna javnost, vsi skupaj imamo isti smoter: Oblikovati in plemenititi delovnega človeka, vzbujati v njem visoke človeške vrednote. To je veliko poslanstvo. Doseči pa ga je mogoče v tem večji meri in tem lepše, čimbolj vneto in zavzeto se ga lotimo. Seveda pa delovni človek ni nebogljen šolarček, ki ga je mogoče prisiliti (dasi tega napredni ljudje niti s šolarčkom ne počno), da z verbalnim učenjem postaja kulturen. Delovni človek je osebnost. Ta pa se plemeniti in razvija napredno samo, če notranje podoživlja umetnine, to se pravi, če jih sprejema kot osebnost. To pa se ne doseže zgolj s tem, da nekoga privabimo v gledališče, na koncert, na razstavo ali v knjižnico in se pri tem ne oziramo na njegovo osebno razpoloženje, ne pazimo pri tem, da v njem vzbujamo zanimanje, notranjo človeško slo, ki je pogoj za dovzemanje umetnine. Človek sprejema umetnino šele tedaj, če v njem vzbudimo samostojnega kritičnega duha, če ga pripravimo do tega, da umetnino presoja, vrednoti, izreče o njej sodbo itd.

V tem smislu menim da je vsako nestrpno zavračanje kritičnih opomb, ki jih povedo posamezni delovni ljudje najrazličnejših stopenj izobrazbe, na račun te ali one umetnine, nezdravo in nekulturno. Nasprotno, prav ob takih pripombah lahko rasteta i umetnik i ostali delovni ljudje. Mišljenje, da umetnino lahko presoja izključno le umetnik, to je tisti, ki umetnine ustvarja, je že davno razglašeno za nazadnjaško. Pogoj za vrednotenje umetnine ni namreč v tem, da zna nekdo umetnine ustvarjati, ampak v tem, da jih zna človeško podoživljati, da je dovzeten za človeške vrednote, ki dihajo iz umetnine. To pa more občutiti ne le umetnik-ustvarjalec, ampak vsak človeško zdrav človek. Seveda drži, da vsaka kritična presoja ni vedno popolna, je le odraz osebnega podoživljanja posameznika ali skupine ljudi. Pričakovati povsem popolnih kritičnih opomb bi bilo prav tako nesmiselno, kot bi bilo nesmiselno pričakovati, da bo vsak umetnik ustvarjal izključno le najpopolnejše umetnine. Toda včasih se zdi in o tem me prepričuje tudi utrinek nestrpnosti, ki smo ji bili priča v včerajšnji razpravi, da nekateri zahtevajo popolnost samo v presoji umetniških stvaritev, da pa so silno nestrpni nasproti vsakomur, ki izreče kakršnokoli kritično pripombo, ki jo po svojih osebnih človeških občutjih doživi in pove. To je zelo enostransko in krivično.

Poleg tega pa je treba povedati še to: Umetnine nihče ne podoživlja, ne sprejema brezosebno, neprizadeto, kot tudi noben umetnik ne more umetnine ustvarjati, ne da bi v njem dozorela. Zato nosi umetnina osebni pečat umetnika in vsaka kritična presoja, osebni pečat kritika. Delovni človek recimo išče v umetninah tistih človeških vrednot, ki so v skladu z vrednotami, ki jih nosi v sebi on in ki so mu dragocene. Družbeni nazor delovnih ljudi namreč ni samo praktično politična zadeva, ampak obsega tudi njihova duhovna pojmovanja v najširšem smislu besede. Zato je povsem prirodno, da si delovni ljudje iz zakladnice kulturnih stvaritev izbirajo tiste umetnine, ki so njihovim družbenim nazorom najbližje, iz katerih dihajo take človeške vrline, ob katerih se delovni človek lahko plemeniti in duhovno raste, ter da odklanjajo stvaritve, ki so jim po človeških vrednotah tuje.

Tega delovnim ljudem ne more in ne sme nihče oporekati, če noče pripeljati v dvom svoje osebne človeške vrednote. Vsaka bojazen pa, da bi delovni ljudje v svojih delavskih organizacijah preozkosrčno vrednotili umetnine, pa je povsem odvečna. To jasno potrjuje praksa naših delavskih prosvetnih društev. V svoje prosvetne programe delavska društva širokogrudno sprejemajo vse, kar je umetniško napredno, ne glede na epoho, v kateri je posamezna umetnina nastala in ne glede na tematiko, ki jo obravnava.

Ko že govorimo o kritičnem vrednotenju umetnin, pa moramo jasno reči, naj nam tisti posamezni umetniki, ki dokaj skeptično gledajo na usodo delovnega človeka pri nas in na njegove duhovne potence, ne zamerijo, če mi, ki delamo v delavskih prosvetnih organizacijah in ki poznamo delovne ljudi bližje kot po nekaj površnih vtisih, malo bolj verujemo v ustvarjalno sposobnost naših delavcev, če mi verujemo v to, da bo naš delavski rod sorazmerno hitro duhovno napredoval, če verujemo v to, da je jedro delavskega razreda v bistvu duhovno silno zdravo in napredno in če verujemo v to, da je sposoben ta rod prevedriti današnje težave, ki ga seveda nemalo tarejo in ki jih tudi ni malo. To je namreč tista vera, ki drži zdravo delavsko jedro pokonci. To je vera, ki so jo delavci negovali v času, ko so bili dejansko povsem brezpomembna rajá v računici kapitalističnih gospodarjev, vera, ki bi se ji danes ne mogel odpovedati noben zrel človek, kajti danes imamo delavsko gospodarjenje, danes pričenjamo dejansko oblikovati delovni ljudje sami svojo gmotno in duhovno usodo.

Kdor nam očita danes ta optimizem in na njem zasnovane kritične pripombe na račun te ali one umetnine, ta bo prej ali slej spoznal, da mu je manjkalo vere v konkretne sposobnosti delovnih ljudi prav v času, ko je bila taka vera dragocen kažipot vsem zdravim delovnim ljudem skozi nebroj težav, čeri in preprek vsakdanjega življenja, ki v njem delavski rod v boju za boljše življenje tudi duhovno dozoreva. Mi dobro vemo, da pomembni kulturni ustvarjalci niso nikdar podvomili v tvorno in duhovno moč naprednih delovnih ljudi, pa naj so bila konkretna razdobja, v katerih so le-ti živeli, še tako zamotana in družben položaj še tako nejasen. Prav zato danes, ko vse gradimo na tvorni, tako telesni kot duhovni sposobnosti delovnih ljudi, ni prav nobenega vzroka za kakršno koli malodušje. Od tu naš optimizem, naša vera v tvorno silo delovnih ljudi in od tu kritične opazke na račun tistih umetnin, ki iz njih diha življenjski pesimizem.«

Prizor iz filma »Vrni se mala Sheba«

»SVOBODA« IZ NOVE GORICE JE ZBOROVALA

Pionirsko delo

Pol ure pred napovedanim občnim zborom sem našel predsednika tovariša Simonitija, tajnika Hvalo ter še nekaj odbornikov novogoriške »Svobode« v kino-dvorani, kjer so dokončavali zadnje priprave. Med razgovorom se je napolnila obsežna dvorana do zadnjega kotička. Povedali so mi, s kakšnimi težavami se morajo boriti. In te res niso majhne. Kar predstavljajte si, kako težko je, če ni skupnih prostorov. Eni se zbirajo na kolodvoru, drugi v tovarniških prostorih, tretji kar v stanovanju, četrti... Krog aktivnih delavcev je še dokaj majhen in odborniki, ki se morajo večkrat ukvarjati z drobnimi tehničnimi stvarmi, bi že odnehali, če se ne bi zavedali poslanstva, ki ga vrše in če bi ne bilo uspehov.

Pred pričetkom občnega zbora so godba in pevski zbori priredili kratek program. Iz poročila, ki je obsegalo pregled dela od spomladi sem, so kljub kritični oceni bili vidni uspehi. In ti uspehi niso majhni. Številni odseki so kljub težavam zelo delavni. Samo poglejmo. »Svoboda« v Novi Gorici ima dva moška, dva ženska in dva mešana pevska zbora ter oktet. Ti zbori nastopajo posamič in skupno. Kdo bi našteval kje in kolikokrat so nastopili. Godba na pihala, ki je bila že v nevarnosti, da se razide, spet pridno vadi in že dosega lepe uspehe. Najtežavneje je z dramatsko družino. Ker nima primernega prostora in odra, kar ne more zaživeti, čeprav bi to vsi od srca želeli. Tudi šahovska sekcija, ki ima sicer zelo lepe uspehe, tava kot pastorka iz enih prostorov v druge. Nedvomno prednjači glasbena šola. Pa tudi knjižnica v svojih skromnih in vlažnih prostorih ne zaostaja in si pridobiva vse večji krog ljubiteljev knjig. Ponovno je oživelo tudi lutkovno gledališče, ki je pred leti že bilo med prvimi v Sloveniji.

Iz teh skopih ugotovitev lahko rečemo, da je delo, ki ga opravlja »Svoboda« v Novi Gorici, res pionirsko. In ko bo zrasel ob podpori vseh prebivalcev Nove Gorice prepotrebni kulturni dom, bodo lahko z zadovoljstvom gledali na svojo prehojeno pot.

Veliko dobrih načrtov

Dve leti je minulo, odkar smo na Javorniku ustanovili »Svobodo«. Takrat je bilo v našem društvu 140 članov, danes pa nas je že 420. In zanimanje za naše delo še vedno raste.

V minulem letu smo imeli več pomembnih uspehov, za letošnjo sezono pa smo že pripravili obširne delovne načrte. V prvih dneh novembra smo se sestali in razpravljali o nedavnem razširjenem plenumu Glavnega odbora Zveze »Svobod«. Na tem sestanku smo tudi sprejeli načrt predavanj Ljudske univerze ter ideološko-političnega tečaja.

Naš dramski odsek bo v letošnji sezoni uprizoril najprej Tiemayerjevo dramo »Mladost pred sodiščem«, potem pa Finžgarjevo »Našo kri«. Člani dramskega odseka so sklenili, da se bodo temeljito pripravili na tekmovanje, ki ga bo razpisal Glavni odbor Zveze »Svobod«. Za to tekmovanje se zanimajo tudi godbeniki in člani moškega pevskega zbora. Naši pevci bodo v letošnji sezoni priredili več samostojnih koncertov v Podkorenu, v Kropi, na Breznici, v Storah in v Trbovljah. Obiskati nameravajo tudi nekaj koncertov zbora in orkestra Slovenske filharmonije v Ljubljani.

Kmalu bomo ustanovili posebni pripravljalni odbor, ki bo v počastitev desete obletnice osvoboditve pripravil teden kulture v majniku mesecu prihodnjega leta. Dramska sekcija bo obenem slavila dvajsetletnico svojega obstoja. Pred 20 leti so namreč na javorniškem delavskem odru uprizorili pod izredno težkimi pogoji prvo napredno igro.

Upravni odbor naše »Svobode« je na svoji zadnji seji razpravljal o napovedanem tednu kulture. Sklenil je, naj se za ta teden pripravljajo vsi odseki, prireditve pa bi zaključili z velikim zborovanjem. Ob tej priliki bi tudi razvili društveni prapor ter odlikovali stare svobodaše, ki so že pred vojno delovali med nami in danes s svojimi bogatimi izkušnjami plemenitijo naše delo.

E. Žagar

ZEMLJA BREZMEJNIH OBZORIJ

Romulo Gallegos: »Doña Barbara«; Cankarjeva založba, 1954

»O, llanura venezuelska! Na stežaj si odprta delu, kakor si bila orožju, zemlja brezkrajnih obzorij, kjer ljubi, trpi in upa tvoje dobro ljudstvo... S tem vzklikom konča sodobni južnoameriški pisatelj Romulo Gallegos svoj roman in v ta stavek je vlil vso svojo ljubezen do domovine, željo po njenem napredku in navdušenje nad njeno burno preteklostjo, polno junaštev in drznih dejanj. In to plemenito čustvo je tudi narekovalo pisatelju najlepše strani te knjige ter je obenem gibalo in osnovni ton celega dela. Vendar, če sodimo knjigo z merili sodobnega evropskega romana, ji težko prisodimo kaj mnogo več kot ime zanimivega romana, ki le redkokdaj — s svojo tehniko, stilom, družbeno idejnostjo ter tendenco — doseže stopnjo umetnine. Moramo pa priznati, da je »Doña Barbara« plod in odraz venezuelske stvarnosti — tako umetniškega kot družbenega razvoja te južnoameriške dežele nepojmljivih skrajnosti in nasprotij, brezkrajnih savan, polbarbarskih govedarjev in oblastnih veleposestnikov.

Idejni nosilec romana je dr. Luzardo, izobražen veleposestnik liberalnih nazorov, ki hoče civilizirati ljudi in zemljo. Bori se proti kulturni zaostalosti preprostega ljudstva in ga hoče dvigniti iz uklenjenosti vraževerstva, krvavih barbarskih navad in nevednosti ter uvesti v zastarelo in preživeto gospodarstvo nove metode.

Skoraj vsi liki, predvsem pa možača Doña Barbara, uničevalka mož in ustrahovalka llana, ter zgodba, ki se zapleta in razpleta okrog nje, pa nam razkriva — s svojim vznesenim stilom, tehniko naključij in presenečenj, folkloristiko in večkrat nepoglobljeno in naivno psihologijo — romantičen način pisanja. Vsem književnostim je prav romantika udarila najmočnejši pečat narodnosti in tako je nujno tudi mlada venezuelska književnost zaživela v neke vrste romantiki, primerni svojemu družbenemu razvoju. To romantično navdušenje za folkloro je narekovalo pisatelju Gallegosu najlepše in najboljše ter obenem najbolj privlačne strani, ki nam slikajo v tropskem soncu žareč dan in mehko noč, delo in počitek llanurskih peonov. Poln patriotske ljubezni se pisatelj poglablja v duševnost tega ljudstva, ki druži v sebi prešerno veselost in fanatizem španskih zavojevalcev, smehljajočo vdanost v usodo črnskih sužnjev in otožno upornost Indijancev. Čeprav gleda pisatelj na stvarnost skozi idejno pobarvana očala svojega razreda in idiliko romantične zanesenosti, nam je močno približal to daljno deželo in njene prebivalce, v katerih se bijeta neukrotljivost in potrpežljivost, združujeta samoglavost in zvestoba, poltenost, treznost in sanjavost, ki so ponižni kadar hodijo peš in ponosni na konju. Prav je, da je Cankarjeva založba omogočila predstavniku malega naroda, da nam je spregovoril v našem jeziku, toda, morda bi bilo bolje, če bi našla delo, ki globlje, bolj prizadeto in resneje prikazuje nam še neznano Južno Ameriko, in tako še bolj približala slovenskemu bralcu to bogato celino revnega ljudstva, ki jo pretresajo družbena nasprotja.

V. T.

V Bombayu je odprta razstava jugoslovanske fotografije

V Bombayu so 7. novembra odprli razstavo jugoslovanske fotografije, ki prikazuje naš napredek na vseh področjih družbenega življenja. Jugoslovanski kulturni ataše Čedomir Minderovič je v otvoritvenem govoru poudaril, naj bi tudi ta razstava pomagala k zbližanju med Jugoslavijo in Indijo. — Podobni razstavi bodo odprli še ta mesec v New Delhiju in Kalkuti.

Bralna vaja dramske skupine jeseniške »Svobode«, ki je dosegla že več lepih uspehov

Tezenska „Svoboda“ SE UVELJAVLJA

Po uspeli prvi sezoni je dramska sekcija tezenske »Svobode« tani čvrsto prijela za delo: naštudirala je pet iger in priredila skupno 37 predstav.

Za začetek sezone so postavili na oder dramo Vasje Ocvirka: »Ko bi padli oživeli!«. Doma so jo trikrat ponovili in gostovali z njo v Miklavžu in Šentilju. Med ljudskimi igrami so si izbrali Jurčičevega »Domna« v dramatizaciji dr. Ivana Česnika. Premiera je bila v drugi polovici decembra. Igra je doživela doma in v okoliških krajih devet predstav. Največ občinstva pa je pritegnila opereta »Pesem z ceste«, ki so jo uprizorili nič manj kot 16-krat.

V lanski sezoni je, kakor vidite, »Svoboda« pogosto gostovala. Sredstva, zbrana z marljivim delom, pa je v glavnem porabila za nabavo odrske opreme. Od 190.000 dinarjev, kolikor so dobili za vstopnice, so porabili sproti za predstave — 124.000 din, ostanek pa nameravajo izdati za izpopolnitev odra. Denar so smotrno izrabili predvsem po zaslugi ekonoma dramske sekcije Rudija Klepača in tehničnega vodje Slavka Izlaka.

Člani igralske skupine so sklenili, da bodo sleherno sezono naštudirali najmanj pet novih del. Za letos imajo na repertoarju »Vdo. v Roślinko«, »Mladost pred sodiščem«, »Matiček se ženi« in »Mačeho in pastorko«.

Tezenska »Svoboda« ima lepe perspektive za nadaljnji razvoj. Že njen predhodnik, sindikalno umetniško društvo »Maks Durjava« je ogromno storilo za dvig kulturne ravni v našem delu mesta. Z gostovanji je poneslo slovensko besedo in pesem tudi na podeželje. »Svoboda« je vse, kar je bilo v tem društvu pozitivnega, prevzela in izpopolnila. Pri premagovanju težav, ki jih za sedaj še ima, pa ji Tovarna avtomobilov oziroma njen kolektiv pridno pomaga.

Zveza ljudskih prosvetnih društev mariborskega okraja društvu iskreno čestita k uspehom!

M. D.

K ZADNJIM DOGODKOM V EGIPTU

Udarec kontrarevoluciji

Predsednik republike Nagib odstavljen, češ da je bil povezan z organizacijo »Muslimanski bratje«, ki je pripravila nedavni atentat na predsednika Naserja. — Sindikati podpirajo Naserja

V Egiptu se je nenadoma spet vse zasukalo. Pred nedavnim je bil pripravljen atentat na predsednika vlade Naserja. Atentat ni uspel, atentatorja pa so prijeli. Izkazalo se je, da je atentat pripravila organizacija »Muslimanski bratje«. Organizacijo so razpustili, množice so zažgale sedež te organizacije, vodjo Hodeibija in večjo skupino pristašev te organizacije pa so zaprli. Niti zarote so peljale celo do Nagiba in sedaj so še njega odstavili. Posle predsednika republike je tačas prevzel Naser.

Nagiba so že enkrat odstavili. To je bilo februarja letos in pravijo, da so ga že takrat obsodili na smrt. Nagib je namreč dovolil delovanje vsem starim reakcionarnim strankam, njihove voditelje pa je izpustil. To je izzvalo ogorčenje zlasti med delavci. Transportni delavci so začeli stavkati, sindikati pa so zagrozili z generalno stavko. Potem pa so nenadoma Nagiba rehabilitirali in Nagib ter Naser sta izjavljala, da so vsi spori pozabljeni. Po dolgotrajni skupni seji vlade in revolucionarnega sveta pa so stranke le prepovedali. Egiptovska revolucija je bila rešena.

Nagib pa kot kažejo zadnji dogodki, ni miroval. Povezal se je z reakcionarnimi voditelji bivših strank in poskušal vse, da bi se znebil revolucionarnega sveta, zlasti pa Naserja. Zaenkrat je bil Naser hitrejši . . .

V nedeljo se je zbralo v Kairu 250 sindikalnih funkcionarjev, ki so razpravljali o nastalem položaju ter na vso moč podprli Naserja. Zaenkrat drži Naser oblast trdno v rokah, nič se pa ne da reči, kaj se bo lahko še zgodilo.

IZ NEMIRNE KENIJE

PROTI SMRTNIM OBSODBAM

»Kenijski komite«, organizacija, ki se bori proti sedanji politiki britanske vlade v Keniji, je zahteval, da omeje nekatere zakonite predpise, po katerih obsojajo v Keniji ljudi na smrt. V Keniji na primer kaznujejo s smrtjo vsakogar, pri komur najdejo en sam naboj streliva. Prav tako je lahko obsojen na smrt z obešenjem, kdor ima več kot šest oblek.

Britanski kolonialni minister je sporočil, da je danes v Keniji zaprtih 24.500 ljudi in da jih zaslišujejo še okoli 24.000.

ADENAUER POZDRAVLJA HITLERJEVEGA VOJNEGA ZLOČINCA

KAM GREŠ, NEMČIJA?

Prisrčen pozdrav Adenauerja von Neurathu, Hitlerjevemu vojnemu zločincu, ki so ga pred nedavnim izpustili iz zapora. — V domači občini so ga pričakali z zvonjenjem zvonov in slavolokom

Pred nedavnim so spustili iz zavezniškega koncentracijskega taborišča v Spandau vojnega zločinca, Hitlerjevega zunanjega ministra in protektorja Češke, von Neuratha. Na procesu v Nürnbergu ga je zavezniško vojaško sodišče obsodilo na 15 let ječe zaradi vojnih zločinov. Neurath je danes star 81 let.

Ob izpustitvi je zahodnonemški kancler dr Konrad Adenauer poslal von Neurathu brzojavko, v kateri pravi: »Iskreno sem se razveselil ob vesti, da so vam vrnili svobodo po dolgih in težkih letih. Ob tej priliki vam, vaši ženi in otrokom iskreno čestitam. Prosim vas tudi, da sprejmete izraze mojih najtoplejših želja za vaše ozdravljenje.«

Adenauer je torej iskreno vesel, da so spustili na svobodo Hitlerjevega vojnega zločinca.

V domači občini so vojnemu zločincu von Neurathu priredili nadvse svečan sprejem. Zvonili so zvonovi, nad potjo na njegovo posestvo pa so mu postavili slavolok z napisom: »Dobrodošel, častni meščan naše občine!« Mnogi pa so ob pogledu na ta slavolok menili, da bi moral biti na njem napis: »Kam greš, Nemčija?«

Z MALAJE

Česa vsega niso komunisti krivi

Se se spominjamo, da so pred nedavnim poročali z Malaje, da so globoko v džungli našli človeku podobne opice. Ena od teh je prišla celo do neke gumijeve plantaže in ni nikomur nič žalega storila.

Sedaj so se pa spet razširili glasovi o njih. Njim pripisujejo, da so ugrabile dva domačina in ju pojedle.

Agencija Reuter pa poroča o tem dobesedno takole: »Iz uradnih virov poročajo, da so te tri človeku podobne opice v resnici le preoblečeni komunisti . . .«

Le česa vsega ne bodo »komunisti« krivi!

IZ NEW YORKA

STAVKA PREVOZNIKOV

Prejšnji mesec so v New Yorku stavkali prevozniški delavci. Stavkali so, da bi družbe povišale plačo 23.000 delavcem za 25 centov na uro.

Zaradi stavke je bil prizadet prevoz industrijskih potrebščin, zlasti pa časopisnega papirja, medtem ko so hrano še naprej prevažali. Med stavko so družbe zagrozile sindikatu, da ga bodo tožile za 10 milijonov dolarjev odškodnine, vendar se delavci niso ustrašili in so stavko nadaljevali.

Nekatere družbe so že pristale na povišanje plače prevozniškim delavcem.

NEHRU O BODOČEM RAZVOJU INDIJE

SOCIALISTIČNA PODOBA

Predsednik indijske vlade Nehru je govoril na seji Sveta za nacionalni razvoj Indije o tem, da mora biti »proizvodnja družbena last pod družbenim nadzorom ter da mora služiti vsej družbi«

Na nedavni seji Sveta za nacionalni razvoj Indije je predsednik vlade Nehru, ko so razpravljali o novem petletnem načrtu, dejal, da je njegov cilj družbena ureditev Indije, ki bo imela »socialistično podobo«. Tega, je dejal Nehru, ne pojmuje dogmatično, marveč tako, da mora biti »proizvodnja družbena last pod družbenim nadzorstvom ter da mora služiti vsej družbi. V takšni družbeni ureditvi je dovolj prostora za zasebno pobudo pod pogojem, da glavnega cilja ne pozabimo. V Indiji so dosedanje spremembe dosežene na miren način, čeprav je to trajalo dlje,« je dejal Nehru.

Ko so govorili o novem petletnem načrtu, ki bo začel veljati z novim letom, je Nehru zastopal mnenje, da si mora Indija sama zgraditi težko industrijo. »Zgrešeno je mnenje, da se bolj splača uvažati stroje, kot pa jih delati doma. Glavna težava pa je v pomanjkanju strokovnjakov, čeprav jih ima Indija po številu zelo veliko, vendar še premalo. Zato si mora Indija prizadevati, da ustanovi vrsto ustanov za strokovno vzgojo,« je dejal Nehru.

Njegovi nazori in pogledi na družbeni razvoj izhajajo torej iz osnovne zahteve socialistov po tem, da upravlja proizvajalna sredstva družba in da mora proizvodnja služiti skupnosti, ne pa da bi se posamezniki okoriščali z delom tujih rok. Socializem si na ta ali oni način utira pot po svetu. Danes je že težko govoriti o čistem kapitalističnem sistemu. Le posamezne pojave lahko ocenjujemo kot kapitalistične, izkoriščevalske.

»Sam sebe je sunil v jezik«, je zapisal list slovenskih rojakov v Ameriki »Prosveta« nad tole karikaturo. — Ameriški obrambni minister Wilson je pred volitvami primerjal brezposelne delavce s psi in dejal, da ima rajši lovske pse, kot tiste, ki žde v utici in cvilijo.

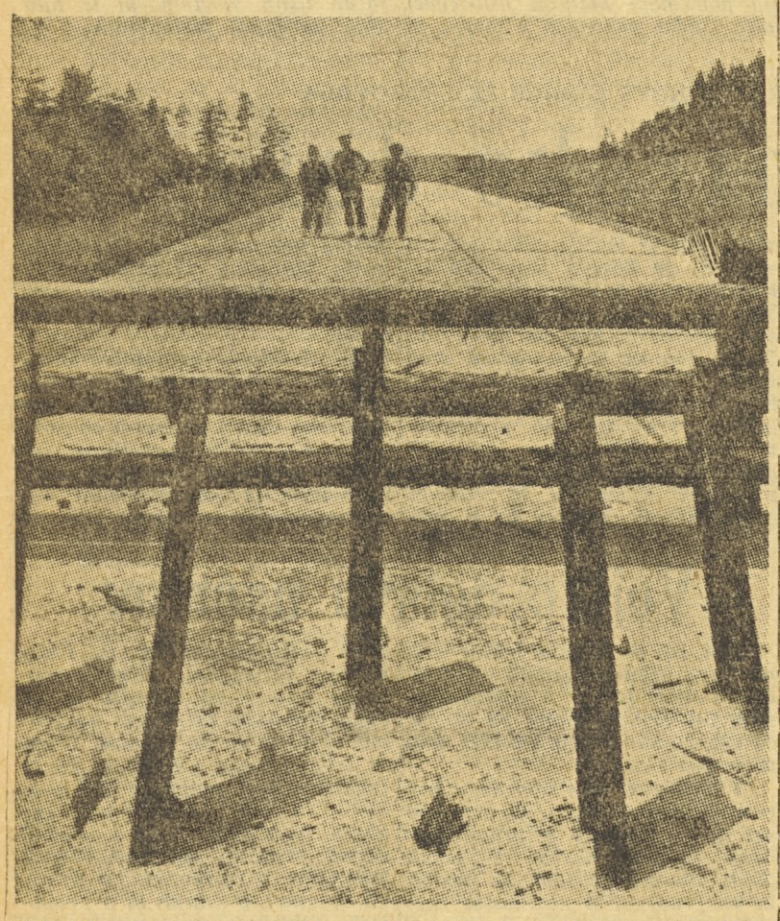

Takšnale pregrada je zgrajena med Vzhodno in Zahodno Nemčijo. — Sovjetska zveza vabi zahodnoevropske države na razgovore, da bi jo podrli. — Na Zahodu pa pravijo, da je to le propagandni manever, s katerim naj bi preprečili uresničenje pariških sporazumov. Koliko časa bo pregrada še stala?

NOVO NASILJE FRANCA NAD DELAVCI

Brez procesa sojeni

Lani je obsodil 37 delavcev in Josea Sembrosa. — Kazen so že prestali, letos pa jih je za iste »prestopke« obsodil na kazni od 8 do 15 let zapora. — Franca podpirajo v Ameriki

Fašistični krvnik Španije Franco se je spet proslavil. Zagrešil je novo nasilje nad španskimi delavci.

Vrhovno sodišče v Madridu je zaprlo 38 španskih delavcev in jih obsodilo na ječo od 8 do 15 let, ne da bi jim povedali, zakaj so jih obsodili. Med zaprtimi je tudi Jose Sembros, katalonski socialist.

Tej skupini je sodil Franco že lani. Takrat jih je obtožil, da so pisali po zidovih parole proti vladi, s katerimi so pozivali ljudstvo na upor in da so poskušali obnoviti Socialistično stranko Katalonije. Za te »pregrehe« jih Franco takrat ni mogel obsoditi na več kot na 4 leta zapora. Ker pa so bili do procesa že tri leta v ječi, jih je Franco moral kmalu vse izpustiti. Sedaj pa jih je spet zaprl in obsodil.

Takšna je Francova »svoboda«. In ameriški nazadnjaki so z njim zelo zadovoljni. S Francovo Španijo so sklenili vojaško pogodbo, s katero so dobili v Španiji na razpolago vojaška oporišča, Franco je dobil pa debelo mošnjo dolarjev. Sedaj pa se slišijo glasovi o nekakšnem obrambnem paktu Sredozemlja, v katerem naj bi bile Španija, Italija in Grčija. Na Franca torej veliko računajo in so ga celo povabili, da si je ogledal nedavne manevre ameriške mornarice na Atlantskem oceanu. Franco spada nedvomno med »solidne« postavke zahodnoevropskega obrambnega sistema, saj se je že izkazal v boju proti komunizmu.

Bo užival ameriško podporo tudi po porazu republikancev? Na to vprašanje bomo kmalu zvedeli odgovor.

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo Odgovorni urednik France Boštjančič. Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 1 — Dom sindikatov Telefon: uredništvo in uprava 32-031, uredništvo 32-538, uprava 30-046 Poštni predal 284. Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601 305 1-221 List izhaja vsak petek. Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din; posamezna številka 10 din.

BRITANSKI LABURISTI O CIPRU

SAMOODLOČBA

Časopis »Socialist international information« je objavil članek angleškega laburista Noela Bakerja, v katerem se pisec zavzema za to, da bi Cirprčani sami odločili o svoji bodočnosti, naj bi se priključili Grčiji ali ostali v angleški skupnosti narodov.

Takole pravi med drugim:

»Anglija je dvakrat doslej ponudila Ciper Grčiji v zameno za gmotne vojaške prednosti« (pri tem misli na vojaška oporišča). »Upam, da bomo sedaj dali Cirprčanom pravico, da sami odločajo o svoji usodi. To pa ne da bi Angliji kaj dali, marveč zgolj zategadelj, ker je to pravično in demokratično. Ne bomo prav ničesar izgubili, če bomo ravnali tako, kot je prav. Imeli bomo bazo, na katero bomo lahko računali. Okrepili bi Grčijo in NATO. Moramo pa ukrepati hitro, da ne bi izgubili naklonjenosti Grkov in Cirprčanov.«

Spomenica laburističnega kongresa o Cipru pa pravi: »Obžalujemo politiko, ki jo vodi torijska vlada na Cipru ter zahtevamo, naj parlamentarna skupina laburistične stranke protestira ob vsaki priliki.«

OKNO V SVET

»S pojočimi srci v smrt«

»Einigkeit«, osrednje glasilo zahodnonemškega sindikata živilske in preskrbovalne industrije ter gostincev, je v številki, ki je izšla 15. oktobra letos, objavilo članek z gornjim naslovom. V njem na poljuden način opisuje, kakšne so nemške vojaške organizacije, ki so vznikle po vojni ob podpori in s pristankom zahodnih zaveznikov. Članek objavljamo v celoti.

Na Nemškem je veliko vojaških združenj. Med njimi je tudi neko, ki se imenuje »Stahlhelm«, zveza bivših bojevnikov. Njen predsednik je nek generalfeldmaršal. Zveza, pravijo, je nepolitična organizacija.

»Stahlhelm« ni nov izum. Veliko strani njene zgodovine je že popisano. Prelistajmo jih!

Govorniški oder so pokrili s starim nemškim vojaškim praporom. — Militarizem po starem nemškem običaju — Nemčija je vse izgubila, pa se ni ničesar naučila

Proti koncu 1918. leta, po prvi svetovni vojni, je tovarnar Seldte ustanovil bojevniško organizacijo z imenom »Stahlhelm«. Njen cilj je bil boj proti demokratični republiki, proti pridobitvam organiziranih delavcev. Simboli te organizacije so bili: bojni prapor, črno-belo-rdeča zastava in jeklena čelada. Takšna »Stahlhelm« je delovala vse do 1933. leta, ko se je vključila v SA, njen voditelj pa je bil poplačan z ministrskim stolčkom. Postal je Hitlerjev minister za delo. Tako sta prišla »Stahlhelm« in njen »firer« tja, kamor sta že od kraja spadala: v rjavo fronto.

Leta 1945 je konec te dobe »Stahlhelma«. Toda le na videz! Stari duh ni zaspal. Ko se je nebo nad Nemčijo razvedrilo in ko je bila spet vzpostavljena svoboda organiziranja, je vstala tudi »Stahlhelm«. Sprva se je morala, še na majavih nogah, hudo bojevati, da bi si pridobila prejšnji ugled in moč. Toda ko so zavezniki odpustili feldmaršalu kazen, se je združil z njo. Pravzaprav bi lahko feldmaršal lepo v miru užival dobro pokojnino in držal jezik za zobmi. Če bi bil pameten, bi tako tudi storil. Toda tisti, ki je rojen za »firerja«, ne more mirovati. In tako je feldmaršal Kesselring danes »firer« »Stahlhelma«.

Kako je s »Stahlhelmom« danes, za katerega pravijo, da je nepolitična organizacija? Je res nepolitična? Je res le združenje »kameradov?« Trdijo tako. Resnica je drugačna.

V Recklinghausnu je bilo veliko zborovanje »Stahlhelma«. Na odru, na katerem je bil še pred nedavnim rurski festival, je sedela stahlhelmska gospoda. V dvorani — manjša gospoda.

Nastopali so v pruskih škornjih, v uniformah, z ordeni okrašenih prsi. Manjkale niso niti vojaška zastava niti vojaške koračnice. Odmevali so paradni koraki. Z rjavih srajc so bleščala odlikovanja zadnje vojne. Na jermenih so bingljale jeklene čelade.

Pošastna slika festivalske dvorane mesta Recklinghausen. Nič drugače, kot pred letom 1933. Skoraj enaki obrazi. Le ljudje večinoma drugi. Uniformiran duh.

Velik del odlikovanj je bil okrašen s kljukastimi križi. Vrh vsega stari duh in — stara govorica.

Da, tudi govorili so v Recklinghausnu.

Glavni govornik se je pisal Steuer. Morda je zares pravi krmar (igra besedi: Steuer — Steuermann) »Stahlhelma«. Poleg vsega je Lothar Steuer še demokrat. Da, pravi demokrat. Deželni poslanec je v pokrajini Severno Porenje in Westfalija. Toda to še ni dovolj! On je še podpredsednik tega deželnega zbora. Deželni zbor Severnega Porenja in Westfalije lahko blagrujemo za ta »demokratični okrasek«. Dodajmo k temu še to, da so Lotharja Steuerja izvolili — v predsedstvo deželnega zbora. S tem so mu izstavili poslanci pristno »demokratično« spričevalo. Odličen vzgled za državljansko vzgojo mladega rodu!

In to je generalfeldmaršal Kesselring z dr. Borschmeyerjem, predsednikom zasedanja

Takole so s paradnim korakom stopali štalhelmovci na govorniški oder, v rjavi srajci in s Hitlerjevimi odlikovanji

No, kmalu bi pozabili. V Recklinghausnu so tudi govorili. O »nepolitičnem« delu »Stahlhelma«. Za primer le nekaj najznačilnejših »nepolitičnih« stavkov. Tu so:

»Člani »Stahlhelma« se bodo borili z vsemi zakonitimi sredstvi proti vsem, ki bi poniževali vojaščino ali pa poveličevali razkrajalne elemente in take ki se vedno radi zmažejo pa najsi bodo v kakršnikoli obleki.«

Tisto o »razkrajalnih elementih«, »zmaznétih« in »zakonitih sredstvih« ni vendar nič novega! To smo že slišali. Da, celo zelo pogosto. To je bila govorica rjavih. In to, da ni političen izrek! Natanko tako je dejal:

»Bojni tovariši ne trpe v svojih vrstah nobene politike.«

Po nepolitičnem pojmovanju »Stahlhelma« strankarska politika razkrajanja in firerstva ni politika. No, zdaj poslušajmo naprej:

»Mladina, ki smatra po starem nemškem izročilu vojaško službo za veliko čast, pomeni za obrambo domovine veliko več, kot pa čisoči ton moderne vojne opreme.«

In od tam, kjer je bil rurski festival, so odmevale besede Lotharja Steuerja:

»Ustvariti moramo takšno mladino, ki bo šla v smrt s pojočim srcem in besedico »Deutschland« na ustnicah.«

Naj bo dovolj! To, kar smo doslovno navedli, zadostuje, da spoznamo, kakšnega duha je družina »Stahlhelma«. Bomo še dejali, da je »Stahlhelm« nepolitična organizacija? Politična je, kolikor le more biti in to v službi politike, ki je protidemokratična v besedah in dejanjih, čeprav se Kesselring roti na »resnični krščanski in socialni duh« »Stahlhelma« in na bonnsko ustavo. Vse to, kar se je dogodilo v Recklinghausnu pod njegovim vodstvom, se ne sklada z njegovimi besedami. To dokazuje nasprotno. Dokazuje, da je ostal »Stahlhelm« v taki obliki in s starim duhom — organizacija protidemokratična in militaristična. Morda ne toliko po zaslugi Kesselringa, prav gotovo pa po zaslugi krmarjev (»Steuermannov«) in tistih, ki stoje za njimi. Tistih, ki žele, da bi besede postale dejanja. Dejanja proti demokratični državi.

Današnji »Stahlhelm« krmarijo antidemokrati in militaristi. Oni imajo krmilo v rokah. Veliko število tistih, ki radi nosijo uniforme, se krase s kolajnami, korakajo ob zvokih vojaških koračnic, so le statisti, so v svoji neumnosti le orodje in ti se puste ujeti na besede o tovarištvu in tradicijah. Natanko tako je, kot je bilo že nekoč pred letom 1933.

Jeklena čelada danes na mizi, jutri na glavi nemške mladine, pojutrišnjem vrh križa na grobu — v poslednji pozdrav. — Tako je zapisal urednik sindikalnega glasila pod to sliko

Ob razpravi Bundestaga o »slučaju John« so vse stranke mnogo, zelo mnogo govorile o nevarnosti desnega radikalizma. V Recklinghausenu se je predstavil »Stahlhelm«. Desni in radikalen kot nekoč.

Čas je, skrajni čas, da nekaj ukrenemo.

T. H.

Prizor z zborovanja v Recklinghausnu. Slika dovolj pove . . .